

ISSN 1106-7160 // ISSN 2622-3052

No 179

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ
ΜΑΡΤΙΟΣ
2023

—
ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟΥ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

4TH INTERNATIONAL CONFERENCE
THE GREEK ECONOMY:
LOOKING INTO THE FUTURE

Κάντε
τη σωστή
κίνηση

Διαφημίστε
τις υπηρεσίες σας
& τα προϊόντα σας

μέσα από τις σελίδες
των Οικονομικών Χρονικών

Απευθύνονται
σε 150.000
οικονομολόγους
& λογιστές
φοροτεχνικούς

που απασχολούνται
στο δημόσιο & ιδιωτικό τομέα

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ
ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Τηλ.: 213-214-1870

Δημιουργήστε την προσωπική σας ιστοσελίδα!

1

Κατοχυρώστε το όνομα (domain) που επιθυμείτε.

2

Αποκτήστε πακέτο φιλοξενίας (hosting).

3

Διαμορφώστε την ιστοσελίδα σας.

Για πρώτη φορά το Οικονομικό Επιμελητήριο Ελλάδας προσφέρει σε όλα τα Μέλη του και σε όλους τους Λογιστές - Φοροτεχνικούς τη δυνατότητα να δημιουργήσουν την προσωπική τους ιστοσελίδα στο διαδίκτυο ΔΩΡΕΑΝ για ένα χρόνο.

Πρόκειται για μια υπηρεσία που εξασφάλισε το Οικονομικό Επιμελητήριο Ελλάδας μέσω της εταιρείας IpHost και του Ευρωπαϊκού Μητρώου για Ονόματα Χώρου στο Διαδίκτυο (EURid).

Εναλλακτικά, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε την προσφορά μεταφέροντας στο πακέτο φιλοξενίας (hosting) την υπάρχουσα ιστοσελίδα σας δωρεάν.

*Το Οικονομικό Επιμελητήριο Ελλάδας δεν ευθύνεται για το περιεχόμενο των ιστοσελίδων που θα επιλέξουν να αναρτήσουν τα Μέλη του και οι Λογιστές - Φοροτεχνικοί. Το περιεχόμενο των ιστοσελίδων δεν θα πρέπει να υπερβαίνει τα όρια που επιβάλλουν η καλή πιστή και τα χρηστά ήθη. Η αποδοχή της προσφοράς από πλευράς των Μελών και των Λογιστών - Φοροτεχνικών συνεπάγεται την ανεπιφύλακτη αποδοχή και των παραπάνω.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ - ΜΑΡΤΙΟΣ
2023

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟΥ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Β. ΚΟΛΛΙΑΣ,
ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ Ο.Ε.Ε.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΚΔΟΣΗΣ

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΜΠΟΥΣΟΥΝΗ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΜΑΡΙΑ ΒΟΥΡΓΑΝΑ
ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ ΝΩΤΗΣ

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

ΤΗΛ. 213-214-1800

e-mail: press@oe-e.gr

[facebook.com/oikonegr](https://www.facebook.com/oikonegr)

twitter.com/oikonomiko_epim

[youtube.com/user/oikonee](https://www.youtube.com/user/oikonee)

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ

ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ 12-14,

10563 ΑΘΗΝΑ

ΤΗΛ. 213-214-1800

www.oe-e.gr

ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΟ ΤΜΗΜΑ

ΤΗΛ.: 213-214-1870

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΦΕΤΑΝΗΣ

fetanisiaannis.com

ΕΚΤΥΠΩΣΗ

PRINTECO ΕΠΕ

Βερανζέρου 59, 10438, ΑΘΗΝΑ

ΤΗΛ: 2108075620

www.printeco.gr

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση, αναπαραγωγή
ή μετάδοση με οποιοδήποτε οπτικοακουστικό μέσο όλου
ή μέρους του περιοδικού χωρίς την έγγραφη άδεια του εκδότη.

Τα άρθρα που φιλοξενούνται στο περιοδικό εκφράζουν
αποκλειστικά την άποψη των αρθρογράφων τους.

8

Κοιτάζοντας προς το μέλλον της ελληνικής οικονομίας

Του Κωνσταντίνου Κόλλια

10

Η ελληνική οικονομία θα αλλάξει «πίστα» με την επενδυτική βαθμίδα

Του Θεόδωρου Σκυλακάκη

12

Δημοσιονομική κυριαρχία, αύξηση εισοδημάτων, κοινωνική συνοχή-οι προκλήσεις της επόμενης ημέρας

Του Γιάννη Δραγασάκη

14

Οι προοπτικές, οι προκλήσεις και οι κίνδυνοι για την ελληνική οικονομία

Της Χριστίνας Παπακωνσταντίνου

16

Μοναδικός στόχος η ολόπλευρη ικανοποίηση των λαϊκών αναγκών και όχι το κέρδος

Του Νίκου Καραθανασόπουλου

18

Η ευρωπαϊκή οικονομία είχε μεγάλες αντοχές στην ενεργειακή κρίση

Του Zsolt Darvas

20

Η Ελλάδα πρέπει να ανοίξει την αγορά στους ξένους επενδυτές

Του Chris Allen

24

Οι ελληνικές τράπεζες είναι σε καλή θέση

Του Steffen Dyck

26

Είναι πιθανή μία νέα αναβάθμιση από τη Fitch

Του Alex Muscatelli

28

Πρέπει να ενισχυθεί το branding της Ελλάδας

Του Γιάννη Κοντόπουλου

30

Οι μεταρρυθμίσεις πηγαίνουν μαζί με την επενδυτική βαθμίδα

Του Στέλιου Παπαδόπουλου

32

Χωρίς κινδύνους το ελληνικό χρέος

Του Δημήτρη Τσάκωνα

34

Η ελληνική οικονομία πρέπει να ξεκλειδώσει τη δυναμική της

Του Martin Bijsterbosch

36

Ο ρόλος των τραπεζών στη χρηματοδότηση, το ψηφιακό μετασχηματισμό και την πράσινη μετάβαση

Του Βασιλείου Κουτεντάκη

38

Με τα κόκκινα δάνεια θα ασχολούμαστε για τουλάχιστον άλλα πέντε χρόνια

Του Θεόδωρου Καλαντώνη

42

Υλοποιούμε ένα μεγαλόπνοο και ρεαλιστικό όραμα για την Attica Bank

Της Ελένης Βρεττού

44

Οι ελληνικές τράπεζες είναι καλά θωρακισμένες

Του Ηλία Ξηρουχάκη

46

Η μεγαλύτερη πρόκληση για την ανάπτυξη είναι οι επενδύσεις

Του Άδωνι Γεωργιάδη

48

Οι επενδύσεις στον τομέα της ενέργειας

Του Θωμά Αχείμαστου

50

Ο τουρισμός συμπαρασύρει τις αερομεταφορές σε ένα κύμα επενδύσεων

Του Γιάννη Παράσχη

52

Επενδύοντας στην καινοτομία και στην τεχνολογία σφυρηλατείς μία επιχειρηματική δύναμη

Του Γιώργου Μαργώνη

54

Η Ελλάδα μπορεί να γίνει τεχνολογικός κόμβος της νοτιοανατολικής Ευρώπης

Της Μαρίας Σταυρακαντωνάκη

56

Προτεραιότητα μας είναι να υποστηρίξουμε την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας

Της Andrea Moraru

58

Ψηφιοποίηση 4.000 υπηρεσιών μέσα στην επόμενη τετραετία

Του Κυριάκου Πιερρακάκη

60

Οι προκλήσεις και οι κίνδυνοι της ψηφιακής επανάστασης

Του Αλέξη Χαρίτη

62

Προτεραιότητα σε ασφαλείς και βιώσιμες ψηφιακές υποδομές

Του Ανδρέα Σπυρόπουλου

64

Θέλουμε να επεκτείνουμε το τεχνολογικό μας αποτύπωμα στην Ελλάδα

Του Greg Lavender

66

Η τεχνική νοημοσύνη είναι η μεγαλύτερη επανάσταση μετά το internet

Του Θεοδόση Μιχαλόπουλου

68

Η τεχνολογία σύμμαχος στην προσέλκυση ταλέντων

Του Κυριάκου Σαμπατάκη

4TH INTERNATIONAL CONFERENCE
THE GREEK ECONOMY:
LOOKING INTO THE FUTURE

Tuesday, March 28th 2023

 Megaron

the Athens Concert Hall

4ο Διεθνές Συνέδριο Οικονομικού Επιμελητηρίου Ελλάδος

Με τίτλο *"The Greek Economy: Looking into the future"*, πραγματοποιήθηκε την Τρίτη 28 Μαρτίου 2023, το 4ο Διεθνές Συνέδριο του Οικονομικού Επιμελητηρίου της Ελλάδας, στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών.

Κοιτάζοντας προς το μέλλον της ελληνικής οικονομίας

Του Κωνσταντίνου Κόλλια

*Προέδρου του Οικονομικού
Επιμελητηρίου Ελλάδος*

Η χώρα μας έχει αναμφισβήτητα καταφέρει να επιστρέψει δυναμικά από την πανδημία του κορονοϊού και αυτό παρά το γεγονός ότι η ενεργειακή κρίση και η παγκόσμια αβεβαιότητα που ακολούθησαν τον πόλεμο στην Ουκρανία, έχουν συμπίεσει την κατανάλωση, έχουν αυξήσει τον πληθωρισμό, έχουν καθυστερήσει επενδύσεις και έχουν επιβραδύνει τον ρυθμό ανάκαμψης της οικονομίας.

Για να περιοριστούν οι επιπτώσεις από αυτά τα σκ και να βελτιωθεί η καταναλωτική και επενδυτική εμπιστοσύνη μέσω του προγράμματος ΕΛΛΑΔΑ 2.0, ο χρόνος εφαρμογής των μέτρων στήριξης επιμηκύνθηκε, όπως το ίδιο συνέβη και με τις επιδοτήσεις προς νοικοκυριά και επιχειρήσεις για ρεύμα και καύσιμα.

Πρόκειται πάντως για μέτρα τα οποία, μαζί με τις προσπάθειες για να διατηρηθούν ψηλά ο τουρισμός και οι εξαγωγές, έχουν καθυστερήσει την επιστροφή σε πρωτογενή πλεονάσματα. Πρόκειται για τον στόχο που θα μετρήσει πολύ και στην ταχύτερη επίτευξη του πλέον σημαντικού στόχου για την Ελλάδα για το 2023, που δεν είναι άλλος από την επιστροφή στην επενδυτική βαθμίδα.

Σε ό,τι αφορά τις ελληνικές τράπεζες, το περιβάλλον είναι δύσκολο διεθνώς εν μέσω των διαταραχών και στις δύο πλευρές του Ατλαντικού που διαρκώς ανακύπτουν, όμως η προσπάθεια που έγινε στην κατεύθυνση της ενίσχυσης της κεφαλαιακής τους επάρκειας καθ' όλη τη διάρκεια των μνημονίων, έχει συμβάλει σημαντικά στη μέγιστη δυνατή θωράκισή τους απέναντι σε κάποιο ατύχημα.

Επιπλέον, έχοντας πολύ πιο υγιείς ισολογισμούς πλέον, ως αποτέλεσμα του προγράμματος Ηρακλής, οι τράπεζες πρέπει και οφείλουν να αυξήσουν τον δανεισμό προς τις επιχειρήσεις και ιδίως τις μικρομεσαίες.

Ταυτόχρονα, οι στοχευμένες μεταρρυθμίσεις και επενδύσεις του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, έχουν ως στόχο να συμβάλλουν σημαντικά στη μείωση του δημόσιου χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ.

Οι ξένες επενδύσεις αναμένεται να συνεχίσουν να αυξάνονται με εκτιμώμενο αριθμό τριπλάσιο σε

σχέση με την υπόλοιπη Ευρώπη, με στόχο τη μείωση του επενδυτικού κενού με τον μέσο όρο των χωρών της ευρωζώνης.

Συνολικά, στο πλαίσιο του ΕΛΛΑΔΑ 2.0 το 2022 υποβλήθηκαν σχεδόν 300 επενδυτικές προτάσεις ύψους 10,5 δισεκατομμυρίων ευρώ, εκ των οποίων οι 167 προήλθαν από μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

Κενό το οποίο δεν έχει ακόμα καλυφθεί και για να γίνει αυτό, πρέπει να δώσουμε προτεραιότητα σε επενδύσεις με ουσιαστικό αποτύπωμα στη μακροπρόθεσμη βιώσιμη ανάπτυξη της χώρας.

Όχι μόνο μέσω της εφαρμογής μεταρρυθμίσεων υποστηρικτικών του επιχειρείν αλλά και της γρήγορης σωστής και αποτελεσματικής αξιοποίησης όλων των διαθέσιμων εργαλείων που έχει η χώρα για χρηματοδότηση. Αναφέρομαι στην εισροή ρευστότητας από τρεις κυρίως πηγές, το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, το ΕΣΠΑ της νέας περιόδου 2021-2027 και τον νέο Αναπτυξιακό Νόμο.

Και ο στόχος εδώ είναι διπλός. Τόσο να δημιουργηθούν νέες επιχειρήσεις με κύρια χαρακτηριστικά την καινοτομία και την εξωστρέφεια, ώστε να μπορούν να ανταγωνίζονται τις αντίστοιχες εκτός συνόρων, όσο και να βοηθηθούν οι υφιστάμενες και δη οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις ώστε να ανασυνταχθούν, να μετασχηματιστούν ενισχύοντας παράλληλα το ανταγωνιστικό τους προφίλ.

Η χρηματοδότηση από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας είναι κομβικής σημασίας. Λόγω της ταχείας απορρόφησης και του συνολικού μεγέθους των κονδυλίων που υπάρχουν διαθέσιμα. Σημαντικό ρόλο όμως διαδραματίζουν και οι άλλες δύο πηγές ρευστότητας, ενώ είναι εφικτός, υπό περιορισμούς, ο συνδυασμός αυτών των εργαλείων. Αυτό βοηθά σημαντικά κυρίως τις πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις καθώς τους προσφέρει πολλαπλάσια οφέλη που από μόνες τους θα αδυνατούσαν να αποκομίσουν.

Συνεπώς, σ' ένα περιβάλλον διατήρησης των υψηλών επιτοκίων, οι ελληνικές επιχειρήσεις έχουν τη δυνατότητα να αξιοποιήσουν πολλά χρηματοδοτικά εργαλεία.

Ταυτόχρονα, δεν πρέπει να ξεχνάμε και άλλους παράγοντες οι οποίοι παίζουν καθοριστικό ρόλο

στην ανάπτυξη μίας οικονομίας. Ένας απ' αυτούς είναι και ο δημογραφικός παράγοντας, διότι για να επιτευχθεί μία μακροχρόνια και βιώσιμη ανάπτυξη με ρυθμούς μεγέθους άνω του 3% του ΑΕΠ, καθοριστικό ρόλο θα διαδραματίσει ο πληθυσμός της χώρας. Με τις εκτιμήσεις όμως να αναφέρουν ότι ο πληθυσμός αναμένεται να μειωθεί στα 8 εκατομμύρια το 2050, με το 36% των κατοίκων να είναι τότε άνω των 65 ετών, γίνεται κατανοητό πόσο επιτακτική είναι η ανάγκη αντιμετώπισης της υπογεννητικότητας ώστε να μην αποτελέσει αυτή εμπόδιο στην ανάπτυξη.

Γ' αυτό στο Οικονομικό Επιμελητήριο Ελλάδος, σε συνεργασία με την Ανώτατη Συνομοσπονδία Πολυτέκνων, ανακοινώσαμε μία δέσμη έξι προτάσεων οι οποίες μπορούν να συμβάλλουν αποτελεσματικά

και στο συντομότερο δυνατό διάστημα στη στήριξη της οικονομίας. Προτάσεις οι οποίες δεν επιβαρύνουν τα δημοσιονομικά, δεδομένου ότι δεν έχουν μεγάλο κόστος και θα φέρουν περισσότερα έσοδα.

Πρέπει να το καταλάβουμε όλοι, ότι το επόμενο μεγάλο πρόβλημα της χώρας έχει να κάνει με το εργατικό δυναμικό.

Το Οικονομικό Επιμελητήριο της Ελλάδος ανταποκρινόμενο διαρκώς στον ρόλο του ως θεσμοθετημένος σύμβουλος της πολιτείας για τα θέματα της οικονομίας, πέτυχε με τις παρεμβάσεις του να εξασφαλίσει την όσο το δυνατόν βελτίωση των συγκεκριμένων υπηρεσιών. Όπως και αυτό κάνει σε οτιδήποτε άλλο βρίσκεται στο εύρος των αρμοδιοτήτων του. Με στοχευμένες παρεμβάσεις σε διαρκή επικοινωνία με όσους λαμβάνουν αποφάσεις και νομοθετούν.

Η ελληνική οικονομία θα αλλάξει «πίστα» με την επενδυτική βαθμίδα

Του Θεόδωρου Σκυλακάκη

Αναπληρωτή υπουργού Οικονομικών

Οι εκλογές δεν είναι οικονομικά ουδέτερες σε αυτή τη συγκυρία. Η πορεία της οικονομίας της χώρας θα εξαρτηθεί από το αποτέλεσμα των εκλογών, των εκλογικών αναμετρήσεων που θα ακολουθήσουν.

Το 2019 η ελληνική οικονομία, είχε ένα τεράστιο πρόβλημα. Επί 10 περίπου χρόνια, είχε κάθε χρόνο λιγότερες επενδύσεις απ' όσες χρειαζόταν για να διατηρεί το φυσικό της κεφάλαιο και είχε κάθε χρόνο λιγότερους ανθρώπους από κάθε προηγούμενη χρονιά διαθέσιμους, γιατί υπήρχε λόγω της ακραίας υπερφορολόγησης μια συστηματική οικονομική μετανάστευση, το λεγόμενο brain drain.

Το αποτέλεσμα είναι ότι όλα τα χρόνια μετά το 2015 όπου κανονικά η χώρα θα έπρεπε να έχει περίοδο ανάπτυξης, είχαμε παραγωγικό ιστό μικρότερο κάθε χρονιά από την προηγούμενη. Αυτό ήταν το θανάσιμο αμάρτημα της πολιτικής την οποία παραλάβαμε.

Τι έχουμε σήμερα, 4 χρόνια μετά το 2019; Έχουμε 25 δις. ευρώ μεγαλύτερο ΑΕΠ και όταν θα τελειώσει η φετινή χρονιά, άμα δε συμβεί κανένα ατύχημα όπως αυτό που σας είπα στην αρχή, θα είμαστε στα 35 δις ευρώ μεγαλύτερο ΑΕΠ απ' ό,τι το 2019. Αυτά είναι πολύ μεγάλες αλλαγές.

Έχουμε 300.000 νέες θέσεις εργασίας, έχουμε μειώσει πάρα πολύ σημαντικά την ανεργία και όπως ξέρουν όσοι επιχειρούν, το βασικό πρόβλημα της επόμενης τετραετίας δε θα είναι πώς να βρούμε δουλειά για τους ανέργους αλλά πώς να βρούμε εργαζόμενους για τις επιχειρήσεις. Άλλαξε το θεμελιώδες πρόβλημα της οικονομικής πολιτικής.

Ταυτόχρονα αυτό που έχουμε σε σχέση με το 2019 είναι μία αύξηση των επενδύσεων κατά 50% σε πραγματικούς όρους, αυτό είναι η κορυφή του παγόβουνου μιας χιονοστιβάδας επενδύσεων η οποία έρχεται. Οι επενδύσεις που έρχονται είναι πολύ μεγαλύτερες από αυτές που βιώσαμε μέχρι τώρα και το βασικό μας πρόβλημα στα επόμενα χρόνια, δε θα είναι η προσέλευση επενδύσεων αλλά το να έχουμε στελέχη και εργαζόμενους για να υπηρετήσουν αυτές τις επενδύσεις, για να αυξήσουν την ανταγωνιστικότητα και την παραγωγικότητα της οικονομίας.

Το τραπεζικό σύστημα είναι πολύ υγιέστερο, αντέχει την αύξηση των επιτοκίων που ταρακουνάει άλλα τραπεζικά συστήματα, έχει κάτω από 10% κόκκινα δάνεια και έχει αρχίσει και δανειο-

δοτεί τις επιχειρήσεις.

Η Ελλάδα είναι ταυτόχρονα πολύ πιο εξωστρεφής. Φέτος αναμένεται ρεκόρ τουρισμού όλων των εποχών και θα είναι ένα ρεκόρ που θα συνδυάζει αριθμό με ποιότητα και πολύ υψηλότερες τιμές.

Έχουμε αποκαταστήσει την εμπιστοσύνη στην Ελλάδα και έχουμε αλλάξει την εικόνα της χώρας διεθνώς. Μετά τις εκλογές, και αν όλα πάνε καλά και για την επενδυτική βαθμίδα, η οποία θα αλλάξει πίστα στην ελληνική οικονομία, διότι θα έχει και δημοσιονομική αποτύπωση, θα γλιτώσουμε χρήματα από τους τόκους, θα έχει μεγάλη επίπτωση στο τραπεζικό σύστημα και στα δάνεια που πληρώνουν οι επιχειρήσεις και οι δανειολήπτες. Επίσης θα έχει πάρα πολύ σημαντική επίπτωση στις επενδύσεις και οι μεγάλες δυτικές πολυεθνικές θα βάλουν ξανά την Ελλάδα στον χάρτη σαν σημαντικό επενδυτικό προορισμό, κάτι που έχει να συμβεί στη χώρα μας από τη δεκαετία του '60.

Τι δεν κάναμε καλά; Είναι σαφές ότι κομμάτια αυτού που ονομάζουμε βαθύ κράτος δεν πετύχαμε να τα εκσυγχρονίσουμε. Ο χρόνος που έχεις για να κάνεις μεταρρυθμίσεις σε ένα πολιτικό σύστημα, δεν είναι απεριόριστος ούτε και το χρήμα. Οι μεταρρυθμίσεις θέλουν και χρήμα να βάλεις για να επενδύσεις για να γίνει η μεταρρύθμιση, θέλουν και πολιτικό χρόνο και τεχνοκρατικό χρόνο και πραγματικό χρόνο.

Το Ταμείο Ανάκαμψης είναι ένα πολύ δύσκολο Ταμείο. Πάει καλά έως τώρα, έχουμε κάνει σοβαρή απορρόφηση, έχουμε στον αέρα 267 διαγωνισμούς με πάνω από 3,5 δις ευρώ, έχουμε απορροφήσει πάνω από 3 δις. ευρώ, στα δάνεια είμαστε στα 12 δις. ευρώ, παραπάνω από 12 δις. επενδυτικά σχέδια έχουν κατατεθεί και 5 δις. έχουν συμβασιοποιηθεί. Οι χρόνοι είναι ασφυκτικοί, κυνηγάμε τα πάντα, είμαστε από τους πρώτους. Το μεγάλο κομμάτι του Ταμείου Ανάκαμψης όμως, θα μπει στην οικονομία στα επόμενα 3 χρόνια. Δε χωράει ερασιτεχνισμό το Ταμείο Ανάκαμψης. Δε χωράει επαναδιαπραγματεύσεις. Δε χωράει μεγαλοϊδεατισμούς. Είναι μέρος που θέλει απίστευτα σκληρή δουλειά, ελέγχους, πειθαρχία, κινήγι, ανάληψη ευθύνης από κάθε Υπουργό και κάθε κρατικό λειτουργό, σύστημα κινήτρων. Τα χρήματα που θα μπου από το Ταμείο Ανάκαμψης στην οικονομία από εδώ κα πέρα μπορεί να είναι και το 85% ή το 90% των χρημάτων του ταμείου.

“

Το βασικό πρόβλημα της επόμενης τετραετίας δε θα είναι πώς να βρούμε δουλειά για τους ανέργους αλλά πώς να βρούμε εργαζόμενους για τις επιχειρήσεις.

Δημοσιονομική κυριαρχία, αύξηση εισοδημάτων, κοινωνική συνοχή – οι προκλήσεις της επόμενης ημέρας

Του Γιάννη Δραγασάκη

*Βουλευτή ΣΥΡΙΖΑ –
Προοδευτική Συμμαχία*

Σήμερα, και στην Ελλάδα και στην Ευρώπη και διεθνώς, ζούμε σε μια συγκυρία αλλαγής. Η εποχή που ήταν «βεβαιότητα» ότι η αυτορρύθμιση των αγορών, η μεγιστοποίηση του κέρδους και οι ιδιωτικοποιήσεις θα διασφάλιζαν τη συλλογική ευημερία έχει παρέλθει.

Για την Ελλάδα, που μόλις πριν από μία 10ετία βιώσαμε μια χρεοκοπία και μετά τα μνημόνια, από τα οποία βγήκαμε το 2018, η σημερινή συνθήκη θέτει 3 μεγάλες προκλήσεις:

- Δημοκρατία και κράτος δικαίου,
- Ανισότητες και
- Παραγωγικό μοντέλο

Μετά το 1974 δεν κινδύνεψε ποτέ η Δημοκρατία και το κράτος δικαίου. Τεθήκαμε σε επιτήρηση για τη χρεοκοπία, αλλά όχι για τους δημοκρατικούς θεσμούς μας. Και είναι ανησυχητικό ότι σήμερα υποχωρούμε σε διεθνείς κατατάξεις ως προς την ποιότητά τους.

Η Δημοκρατία όμως και το κράτος δικαίου είναι προϋποθέσεις και όροι της βιώσιμης ανάπτυξης, είναι πυλώνες της. Δίχως έλεγχο και λογοδοσία, δίχως διαφάνεια και ισχυρούς θεσμούς, η οικονομική μεγέθυνση, ακόμη και αν υπάρχει, θα είναι πρόσκαιρη και άνιση.

Κάποτε χρειαζόταν να επιχειρηματολογήσουμε για τη σημασία καταπολέμησης των ανισοτήτων. Σήμερα η αρνητική επίπτωσή τους είναι κοινός τόπος ακόμη και για το ΔΝΤ.

Και είναι ανησυχητικό ότι ενώ το 2015-19 πετύχαμε μια σημαντική μείωση των ανισοτήτων στην Ελλάδα, και μάλιστα σε πολύ δύσκολες συνθήκες, την 4ετία 2019-23 έχουμε νέα αύξησή τους, σε μια περίοδο μάλιστα που υπήρχαν πολλές δημοσιονομικές ευελιξίες.

Και σε μια χώρα υπερχρεωμένη και με ανισότητες, η προτεραιότητα της απερχόμενης κυβέρνησης ήταν η μείωση του φόρου μερισμάτων στο 5% και η μη φορολόγηση στις γονικές παροχές πολύ μεγάλης περιουσίας.

Και ενώ χρειάζεται να θέσουμε σταθερές βάσεις για συμπεριληπτική ανάπτυξη, την 4ετία 2019-23 έχουμε αύξηση, μόνο αύξηση των πε-

ριορισμών. Περιορισμών στην πρόσβαση στην εκπαίδευση, στην υγεία κ.ά. Αντί να ανοίγουμε δρόμους συμμετοχής, υψώνουμε τείχη αποκλεισμών.

Το 2000 η κυρίαρχη αντίληψη πίστευε ότι η ένταξη στο ευρώ, από μόνη της, θα διασφάλιζε την ελληνική οικονομία. Το 2010 αυτή η ψευδαίσθηση κατέρρευσε μαζί με τη χρεοκοπία του παραγωγικού μοντέλου.

Τι γίνεται όμως σήμερα για το παραγωγικό και επενδυτικό κενό στην ελληνική οικονομία; «Βαφτίζουμε» επενδύσεις τις εξαγορές επιχειρήσεων, αλλά είναι εκείνες που θα καλύψουν το παραγωγικό κενό;

Είναι βιώσιμο το παραγωγικό μοντέλο μας, που παρότι δεν έχει μεγάλη συμμετοχή βαριάς βιομηχανίας, είναι εξαιρετικά ενεργοβόρο;

Τι κάνει η κυβέρνηση με τους πόρους του Ταμείου Ανάκαμψης; Οδηγούνται σ' επενδύσεις που αλλάζουν το παραγωγικό υπόδειγμα, αυξάνουν την παραγωγικότητα και ενισχύουν την ανθεκτικότητα της οικονομίας; Ή αναπαράγονται τα παραγωγικά αδιέξοδα με πλουτισμό λίγων και ισχυρών;

Το 2018 φτιάξαμε έναν πρωτοποριακό νόμο για τις ενεργειακές κοινότητες για τόνωση της ενεργειακής δημοκρατίας. Τι έκανε η κυβέρνηση της ΝΔ; Τον εκφύλισε σε πλαίσιο ευνοϊκής υπερσυγκέντρωσης υπέρ λίγων ενεργειακών ομίλων.

Το 2018 η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ κατάφερε να επιτύχει ρύθμιση του χρέους μέχρι το 2030. Αν δεν αξιοποιηθεί ο χρόνος, η χώρα θα ξαναβρεθεί ενώπιον μεγάλων περιπετειών. Και ήδη το χρέος της κεντρικής κυβέρνησης αυξήθηκε κατά 45 δις. ευρώ το 2019-2023.

Γ' αυτό η επόμενη προοδευτική κυβέρνηση θα εφαρμόσει, στο νέο ευρωπαϊκό πλαίσιο, ένα σχέδιο που θα εγγυάται τη δημοσιονομική κυριαρχία μακροπρόθεσμα χωρίς λιτότητα, με βιώσιμη και ανθεκτική ανάπτυξη, με αύξηση του διαθέσιμου εισοδήματος και αποκατάσταση της κοινωνικής συνοχής.

“

Δίχως έλεγχο και λογοδοσία, δίχως διαφάνεια και ισχυρούς θεσμούς, η οικονομική μεγέθυνση, ακόμη και αν υπάρχει, θα είναι πρόσκαιρη και άνιση.

Οι προοπτικές, οι προκλήσεις και οι κίνδυνοι για την ελληνική οικονομία

Της Χριστίνας
Παπακωνσταντίνου
Υποδιοικήτριας της Τράπεζας
της Ελλάδος

Η ελληνική οικονομία επιδεικνύει σημαντική ανθεκτικότητα, παρά τις διαδοχικές εξωγενείς διαταραχές των τελευταίων ετών - την πανδημία (covid-19) και την ενεργειακή κρίση, καθώς και τις τρέχουσες αναταράξεις στις αγορές κεφαλαίων με επίκεντρο το τραπεζικό σύστημα. Αυτό μας επιτρέπει να ατενίζουμε το μέλλον με αισιοδοξία.

Η Ελλάδα έχει επανέλθει σε ισχυρή αναπτυξιακή τροχιά, και οι μεσοπρόθεσμες προοπτικές ανάπτυξης της οικονομίας παραμένουν θετικές, υποστηριζόμενες από τους διαθέσιμους ευρωπαϊκούς πόρους και τα ευνοϊκά χαρακτηριστικά του δημόσιου χρέους.

Στην ανθεκτικότητα της ελληνικής οικονομίας έχει συμβάλει η πρόοδος που έχει συντελεστεί μετά την κρίση χρέους της προηγούμενης δεκαετίας, η οποία έθεσε τις βάσεις για διατηρήσιμη ανάπτυξη.

Οι θετικές προοπτικές της ελληνικής οικονομίας αντανακλώνται στη σημαντική αύξηση των ξένων άμεσων επενδύσεων που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια, στην αδιάλειπτη και με αποδεδειγμένο κόστος πρόσβαση του Ελληνικού Δημοσίου στις διεθνείς αγορές, καθώς και στις διαδοχικές αναβαθμίσεις του αξιόχρεου της ελληνικής οικονομίας από τους οίκους πιστοληπτικής αξιολόγησης.

Η Ελλάδα απέχει μόλις μία βαθμίδα από την ανάκτηση της επενδυτικής κατηγορίας, στόχος που είναι εφικτό να επιτευχθεί στη διάρκεια του τρέχοντος έτους. Μια τέτοια εξέλιξη είναι καίριας σημασίας για την απρόσκοπτη χρηματοδότηση της ελληνικής οικονομίας εν μέσω της αυστηροποίησης των νομισματικών και χρηματοπιστωτικών συνθηκών, καθώς και της επιδείνωσης του επενδυτικού κλίματος και της αναζήτησης ασφαλέστερων τοποθετήσεων.

Οι προβλέψεις για την πορεία της οικονομίας το προσεχές διάστημα υπόκεινται σε αβεβαιότητες και κινδύνους οι οποίοι συνδέονται κυρίως με εξωγενείς παράγοντες. Ειδικότερα, οι κίνδυνοι περαιτέρω επιβράδυνσης του ρυθμού μεγέθυνσης της ελληνικής οικονομίας συνδέονται με το ενδεχόμενο δυσμενών εξελίξεων αναφορικά με τον πόλεμο στην Ουκρανία, τον πληθωρισμό και την πανδημία. Επιπλέον, κινδύνους για την πορεία αύξησης του ΑΕΠ αποτελούν η χαμηλή απορρο-

φητικότητα των κονδυλίων της ΕΕ και η εμφάνιση μιας νέας γενιάς μη εξυπηρετούμενων δανείων, λόγω της πανδημίας και της ενεργειακής κρίσης, μετά τη λήξη των μέτρων κρατικής στήριξης.

Εντούτοις, οι μεσοπρόθεσμες προοπτικές ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας προδιαγράφονται θετικές. Σε αυτό συμβάλλουν τουλάχιστον δύο παράγοντες.

Πρώτον, τα επόμενα χρόνια η Ελλάδα θα λάβει στήριξη ύψους 40 δις. ευρώ περίπου από το μακροπρόθεσμο προϋπολογισμό της ΕΕ 2021-2027 και 30 δις. ευρώ από το Μηχανισμό Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας έως το 2026.

Ειδικότερα, σύμφωνα με το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (Ελλάδα 2.0), οι πόροι από το Μηχανισμό θα διατεθούν σε επενδύσεις και μεταρρυθμίσεις με σκοπό, μεταξύ άλλων, την πράσινη και ψηφιακή μετάβαση.

Δεύτερον, οι θετικές μεσοπρόθεσμες προοπτικές της ελληνικής οικονομίας υποστηρίζονται από τα ευνοϊκά χαρακτηριστικά του δημόσιου χρέους. Ειδικότερα, το δημόσιο χρέος έχει όχι μόνο ευνοϊκή σύνθεση, καθώς αποτελείται κατά περίπου 76% από μεσομακροπρόθεσμες υποχρεώσεις προς τον επίσημο τομέα, αλλά και εξαιρετικά ευνοϊκή διάρθρωση των αποπληρωμών, όπως αυτή έχει διαμορφωθεί στο πλαίσιο των μέτρων ελάφρυνσης του χρέους. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι σχεδόν το σύνολο του δημόσιου χρέους είναι σε υποχρεώσεις σταθερού επιτοκίου, με τον ΟΔΔΗΧ να έχει εγκαίρως προβεί σε πράξεις αντιστάθμισης του επιτοκιακού κινδύνου τα προηγούμενα χρόνια. Ως αποτέλεσμα αυτών, μεσοπρόθεσμα δεν υφίστανται σημαντικοί κίνδυνοι από την αύξηση του κόστους χρηματοδότησης.

Ωστόσο, μακροπρόθεσμα υπάρχει αυξημένη αβεβαιότητα, καθώς η σταδιακή αναχρηματοδότηση του συσσωρευμένου χρέους προς τον επίσημο τομέα με όρους αγοράς θα αυξήσει την έκθεση του Ελληνικού Δημοσίου στον επιτοκιακό κίνδυνο και τον κίνδυνο αγοράς, γεγονός που εξαλείφει τα περιθώρια καλάρωσης όσον αφορά το απαιτούμενο ύψος των πρωτογενών πλεονασμάτων και, κατ'επέκταση, τη συμβολή του δημοσιονομικού αποτελέσματος στη σταθερή πτωτική πορεία του δημόσιου χρέους. Εξάλλου, δεν

“

Η Ελλάδα απέχει μόλις μία βαθμίδα από την ανάκτηση της επενδυτικής κατηγορίας, στόχος που είναι εφικτό να επιτευχθεί στη διάρκεια του τρέχοντος έτους.

μπορεί να παραβλεφθεί το γεγονός ότι το υψηλό δημόσιο χρέος περιορίζει τη δυνατότητα της δημοσιονομικής πολιτικής να υλοποιήσει δημόσιες επενδύσεις και να στηρίξει την οικονομία όποτε αυτό είναι αναγκαίο.

Επιπρόσθετα, είναι απαραίτητη η ενίσχυση της ανθεκτικότητας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος ώστε να είναι σε θέση να χρηματοδοτεί απρόσκοπτα τις ελληνικές επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά. Για το σκοπό αυτό, είναι αναγκαία η περαιτέρω μείωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων, η ενίσχυση της οργανικής κερδοφορίας και η ποιοτική και ποσοτική ενίσχυση της κεφαλαιακής βάσης των ελληνικών τραπεζών. Ταυτόχρονα πρέπει να εντατικοποιηθούν οι προσπάθειες ώστε οι τράπεζες να ενσωματώσουν τους κινδύνους από την κλιματική αλλαγή, καθώς και να επιτύχουν τον ψηφιακό τους μετασχηματισμό. Η Τράπεζα της Ελλάδος, μαζί με τον Ενιαίο Εποπτικό Μηχανισμό, ως αρμόδιες εποπτικές αρχές,

αξιολογούν συστηματικά την ανθεκτικότητα του τραπεζικού τομέα και θα είναι αρωγοί σε κάθε βήμα του, διασφαλίζοντας τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα.

Δεδομένου ότι το 2023 είναι χρονιά εκλογών, απαιτείται σύμπλευση και συνεννόηση των πολιτικών δυνάμεων ώστε να διατηρηθεί η αναπτυξιακή δυναμική με την έγκαιρη και αποτελεσματική αξιοποίηση των διαθέσιμων ευρωπαϊκών πόρων και να διασφαλιστεί η επιστροφή σε πρωτογενή δημοσιονομικά πλεονάσματα ώστε να συνεχιστεί η πτωτική πορεία του δημόσιου χρέους. Αυτό, αναμφίβολα, θα οδηγήσει στην ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας όσον αφορά το αξιόχρεο των ελληνικών κρατικών ομολόγων, κάτι που είναι ιδιαίτερα κρίσιμο δεδομένων των αναταράξεων που βιώσαμε πρόσφατα στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Μοναδικός στόχος η ολόπλευρη ικανοποίηση των λαϊκών αναγκών και όχι το κέρδος

**Του Νικολάου
Καραθανασόπουλου**

*Μέλους της Κεντρικής Επιτροπής
και Βουλευτή του ΚΚΕ*

Η ανάπτυξη δεν είναι μία τεχνοκρατική και ουδέτερη διαδικασία. Είναι ένα κοινωνικό ζήτημα που σχετίζεται με τον σκοπό της παραγωγής, με τον σκοπό οργάνωσης της ίδιας της οικονομικής δραστηριότητας.

Συγκεκριμένα στον τουρισμό, ο οποίος αποτελεί τον πρωταθλητή των οικονομικών και αναπτυξιακών εξελίξεων στη χώρα μας υπάρχει μία πολύ μεγάλη συγκέντρωση της οικονομικής δραστηριότητας σε όλο και λιγότερα χέρια. Τους μεγάλους tour operators, τους μεγάλους ξενοδοχειακούς ομίλους. Μία συγκέντρωση η οποία επιταχύνεται και μέσω των συγχωνεύσεων και εξαγορών. Η τουριστική ανάπτυξη βασίστηκε σε μία αγορά εργασίας η οποία είναι ιδιαίτερα εκθριική για τα δικαιώματα των εργαζόμενων και απόδειξη αυτού είναι το ζήτημα ότι υπάρχουν δεκάδες χιλιάδες θέσεις εργασίας οι οποίες δεν καλύφθηκαν. Και δεν καλύφθηκαν όχι γιατί δεν υπάρχουν εργατικά χέρια ή δεν υπάρχει ανεργία, αλλά γιατί οι συνθήκες εργασίας προσεγγίζουν πρωτόγονες καταστάσεις.

Έχουμε ένα καπιταλιστικό σύστημα το οποίο το χαρακτηρίζει η σήψη. Ποια είναι τα βασικά του γνωρίσματα; Πόλεμοι. Για τον έλεγχο αγορών και πλουτοπαραγωγικών πηγών. Δεύτερον, αμύητη συσσώρευση πλούτου σε όλο και λιγότερα χέρια. Ενώ για τους πολλούς φτώχεια, εξαθλίωση, επιδείνωση της θέσης τους.

Έχουμε καταστροφή παραγωγικών δυνάμεων και δυνατοτήτων, έχουμε τη σήψη και τη διαφθορά και βεβαίως τις κρίσεις.

Μήπως ο ψηφιακός μετασχηματισμός, οι νέες τεχνολογίες, η αξιοποίηση της τεχνητής νοημοσύνης μπορεί να αλλάξει τον καπιταλισμό και να αντιμετωπίσει τις παθογένειες; Η ίδια η ζωή από μόνη της αποδεικνύει ότι η τεχνολογική πρόοδος αφενός δεν αποτελεί κίνδυνο, αλλά ταυτόχρονα, ούτε αποτελεί και τη θαυματουργή λύση για τα προβλήματα τα οποία αντιμετωπίζουμε.

Σ' αυτή την περίπτωση, το ζήτημα είναι ποιος και για ποια συμφέροντα καθορίζει την ανάπτυξη, τον προσανατολισμό αλλά και την αξιοποίηση της νέας τεχνολογίας και των αποτελεσμάτων της επιστημονικής έρευνας. Έτσι λοιπόν πίσω από την τεχνητή νοημοσύνη βρίσκονται οι επιλογές της ανθρώπινης νοημοσύνης και τα εκάστοτε ταξικά συμφέροντα που η ανθρώπινη νοημοσύνη υπηρετεί.

Και για όποιον εξακολουθεί να πιστεύει τον κυβερνητικό μύθο ή άλλων δυνάμεων ότι ο ψηφιακός μετασχηματισμός του κράτους και του κεφαλαίου μπορεί να καταργήσει τους ταξικούς φραγμούς και να οδηγήσει και να ανοίξει τον δρόμο στη λαϊκή ευημερία, πλανιέται πλάνην οικτρά.

Γιατί χαρακτηριστικό γνώρισμα της νέας τεχνολογίας είναι η εκτόξευση της αύξησης της παραγωγικότητας της εργασίας. Ποιος κερδίζει απ' αυτή την αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας; Οι εργαζόμενοι; Δηλαδή δουλεύουν λιγότερες ώρες και αμείβονται πολύ καλύτερα απ' ό,τι στο παρελθόν; Η απάντηση είναι όχι. Αντίθετα έχουμε εντατικοποίηση της εργασίας και ταυτόχρονα δεκάδες εκατοντάδες στην πορεία απώλειες θέσεων εργασίας. Αυτός ο οποίος κερδίζει απ' όλα αυτά, είναι ο ιδιοκτήτης των αποτελεσμάτων της έρευνας και των εφαρμογών της νέας τεχνολογίας.

Ο καπιταλισμός έγινε όλο και πιο απάνθρωπος. Βασικός μοναδικός στόχος της όποιας οικονομικής και παραγωγικής δραστηριότητας πρέπει να είναι η ολόπλευρη ικανοποίηση των λαϊκών αναγκών και όχι το κέρδος.

Έτσι λοιπόν η διέξοδος βρίσκεται αφενός στην κοινωνικοποίηση της ιδιοκτησίας, της μορφής ιδιοκτησίας στα μέσα παραγωγής και σε όλα τα υπόλοιπα, στον κεντρικό σχεδιασμό βασισμένο σε επιστημονική βάση και αξιοποιώντας όλα τα επιτεύγματα της επιστήμης και στον εργατικό έλεγχο.

“

Χαρακτηριστικό γνώρισμα της νέας τεχνολογίας είναι η εκτόξευση της αύξησης της παραγωγικότητας της εργασίας.

Η ευρωπαϊκή οικονομία είχε μεγάλες αντοχές στην ενεργειακή κρίση

Του Zsolt Darvas

Ανώτερου συνεργάτη του Ινστιτούτου Bruegel των Βρυξελλών και του Πανεπιστημίου Corvinus της Βουδαπέστης

Το 2015, όταν μίλησα στο 1ο συνέδριο του Οικονομικού Επιμελητηρίου Ελλάδος, υπήρχαν πάρα πολλές αβεβαιότητες για την ελληνική οικονομία, πολιτικές και οικονομικές αβεβαιότητες. Τότε είχα πει ότι η Ελλάδα έχει πλέον μόνο έναν δρόμο μπροστά της: την ανάπτυξη.

Σήμερα θα δώσω ένα θετικό μήνυμα για την ευρωπαϊκή οικονομία.

Όταν έγινε η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία τον Φεβρουάριο πέρσι, είχαμε πάρα πολύ μεγάλους φόβους ότι η οικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα είχε μία πολύ σημαντική κάμψη. Είδαμε τις τιμές της ενέργειας να ανεβαίνουν πάρα πολύ ψηλά, και υπήρχαν πολλές ενδείξεις για ύφεση το 2022 και σε όλο το 2023.

Προσφάτως όμως, αναβαθμίστηκαν αυτές οι προβλέψεις και θα πρέπει να αναρωτηθούμε γιατί είναι τόσο ανθεκτική η ευρωπαϊκή οικονομία.

Πριν την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, υπήρχαν ήδη κάποιες πολύ μικρές αυξήσεις στην τιμή του αερίου, στην ενέργεια, η ζήτηση ερχότανε ξανά στο προσκήνιο γιατί βγαίναμε μόλις από την πανδημία οπότε υπήρχε περισσότερη ζήτηση, αυτός ήτανε σημαντικός παράγοντας.

Επίσης υπήρχανε και κάποια θέματα από την πλευρά της προμήθειας, γιατί η Ρωσία ήδη είχε αρχίσει να κάνει εξαγωγές φυσικού αερίου στην Ευρώπη, το καλοκαίρι του 2021. Δηλαδή μισό χρόνο πριν την εισβολή, ίσως να προετοιμάζονταν άλλωστε για την εισβολή τότε και θέλανε να κάνουν αυτή την κίνηση μόχλευσης πάνω στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Τη στιγμή της εισβολής έφτασαν σε επίπεδα ρεκόρ οι τιμές των αγαθών ενέργειας.

Όμως, τώρα τελευταία βλέπουμε να αναστρέφεται αυτή η εικόνα, βλέπουμε μετά τις ρήτρες και τις κυρώσεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση στο ρωσικό πετρέλαιο, τις τιμές να μειώνονται. Οι τιμές και στο πετρέλαιο και κυρίως στο φυσικό αέριο πέφτουν.

Το 2022, στην Ευρωπαϊκή Ένωση αυτά που μας απασχολούσαν κυρίως ήταν η επάρκεια της ενεργειακής προμήθειας, διότι εάν δεν υπάρχει ενέργεια ή λιγότερη απ' όσο χρειαζόμαστε κάποιες βιομηχανίες πρέπει να κλείσουν και υπήρχαν φόβοι ότι δε θα υπήρχε επαρκής ροή ενέργειας. Αυτό δεν έγινε οπότε δεν είχαμε στάση στο ενεργειακό πεδίο.

Ένας άλλος φόβος ήταν η αύξηση των τιμών στα αγαθά για τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά. Αυτό έγινε αλλά υποστηρίχθηκε από διάφορα μέτρα.

Επίσης υπήρξε αρκετή μείωση στη ζήτηση για αέριο. Φέτος τον Ιανουάριο η κατανάλωση αερίου ήτανε 40% κάτω από το μέσο όρο κατανάλωσης τα προηγούμενα λίγα χρόνια. Εγώ θεωρώ ότι αυτό το 40% πραγματικά ήτανε εκπληκτικό και έδειχνε ότι δημιουργούνταν πολλές, υπήρχαν πολλές αλλαγές και προσαρμογές.

Η ευρωπαϊκή βιομηχανία είχε μεγαλύτερη αντοχή τελικά στην ενεργειακή κρίση.

Η παραγωγή και οι κατασκευές συνέχισαν να αυξάνουν, παρά τη μείωση της χρήσης του φυσικού αερίου.

Η απασχόληση, αναπτύσσεται. Μάλιστα στην Ελλάδα η απασχόληση ανεβαίνει, πιο γρήγορα από τον μέσο όρο στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Αυτό είναι αναμενόμενο γιατί υπήρχε μεγάλη ανεργία στην Ελλάδα το 2015.

Το 2015 η ελληνική οικονομία ήταν σε βαθιά ύφεση και φαίνεται ότι τώρα επανέρχεται δυναμικά σε σχέση με τον μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η οικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης φάνηκε ότι, με έκπληξή μας δεν το περιμέναμε, ότι είχε μεγαλύτερες αντοχές στην ενεργειακή κρίση απ' ό,τι μπορούσαμε να περιμένουμε και αυτό είναι καλό σημάδι που δείχνει ότι είναι ισχυρή η οικονομία και υπάρχει και ικανότητα προσαρμογής.

“

Το 2015 η ελληνική οικονομία ήταν σε βαθιά ύφεση και φαίνεται ότι τώρα επανέρχεται δυναμικά σε σχέση με τον μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η Ελλάδα πρέπει να ανοίξει την αγορά στους ξένους επενδυτές

Tou Chris Allen

Εκπαιδευτή της Γενικής Διεύθυνσης Οικονομικών και Χρηματοδοτικών Υποθέσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Αθήνα

Αυτό που είναι πραγματικά σημαντικό για την Ελλάδα είναι να μπορέσει να ξαναβρεθεί σε επενδυτική βαθμίδα γιατί χρειάζεται με αυτό τον τρόπο να αναπτύξει το αίσθημα εμπιστοσύνης των ξένων αγορών προς αυτή. Όμως, έχουμε ακόμα δρόμο.

Η Ελλάδα έχασε την επενδυτική βαθμίδα το 2010. Υπήρχε δυνατότητα το 2014 να επανέλθει αλλά δεν έγινε αυτό και δυστυχώς απογοητεύσαμε όλοι πάρα πολύ. Φτάσαμε το 2020, πριν από την πανδημία, η κρίση ήταν πάρα πολύ μακρά, το 2018 είχαμε το πρόγραμμα προσαρμογής το οποίο ολοκληρώθηκε, πέρσι ολοκληρώθηκε και η εποπτεία, η ενισχυμένη εποπτεία της χώρας, και μετά από το τέλος της εποπτείας ξεκίνησε μία άλλη κρίση. Λέμε ότι είχαμε 10 χρόνια κρίση αλλά η θεσμική κρίση ήταν πολύ μακρύτερης αυτής της περιόδου.

Οπότε περιμένουμε αυτή τη μάχη, αυτό τον πόλεμο να τελειώσει ώστε οι πολέμιστές να πάνε στο σπίτι τους, όπως θα έλεγε και ο Όμηρος στο έπος του. Θέλουμε η Ελλάδα να φτάσει εκεί που ήταν το 2007 ή το 2008. Με 235 δισ. ευρώ ΑΕΠ και επενδύσεις στο 21% του ΑΕΠ. Η χώρα βίωσε μία μακρά και πολύ βαθιά κρίση, το ΑΕΠ υποχώρησε 24%, οι επενδύσεις από 21% έφτασαν στο 10%. Ήταν μία κρίση πολύ βαθιά και η αντιμετώπισή της δεν είναι τόσο απλή.

Η ανάκαμψη βεβαίως τα τελευταία 4 χρόνια είναι πολύ ισχυρή, έχουμε 6% ρυθμό ανάπτυξης πέρσι, όμως αν δούμε τα μεγέθη, ακόμα είμαστε στο 16% κάτω από το όριο το οποίο θέλουμε. Ας πούμε ότι έχουμε καλύψει το 1/3 της απόστασης. Οι επενδύσεις πέρσι έφτασαν στο 16% του ΑΕΠ.

Άρα έχουμε φτάσει, έχουμε καλύψει ένα 16% του δρόμου μας, αλλά ακόμα δεν έχουμε φτάσει στον προορισμό μας.

Αν θέλει η Ελλάδα να επαναφέρει την επενδυτική βαθμίδα πρέπει να ανοίξει την αγορά για

τους ξένους επενδυτές. Αν δούμε τα νούμερα, βλέπουμε ότι αυξάνονται γρήγορα. Οι ξένες άμεσες επενδύσεις είναι οι ξένες εταιρίες οι οποίες επενδύουν στην Ελλάδα, και δημιουργούν επενδυτικά πλάνα στην Ελλάδα. Αυτό, όμως που λείπει και είναι κρίσιμο είναι η κεφαλαιαγορά.

Πρόπερσι σε μία πολύ δύσκολη χρονιά, η Ελλάδα έχασε το στάτους των αναπτυσσόμενων χωρών και αυτό είναι πάρα πολύ δύσκολο για το χρηματιστήριο να μπορέσει να επαναφέρει τις επενδύσεις και το επενδυτικό ενδιαφέρον στη χώρα.

Ουσιαστικά τα επενδυτικά χαρτοφυλάκια όσων επενδύουν στην Ελλάδα είναι πολύ χαμηλότερα από τις άμεσες επενδύσεις. Η Ελλάδα έχει πολύ ισχυρή αγορά venture capital αλλά εκτός από τα venture capital υπάρχει η ανάγκη να ανοίξει η αγορά διεθνώς.

Αν έχουμε μία ενεργή αγορά venture capital είναι ένα ξεκίνημα για να αρχίσουν να ελκύονται οι αγορές και να έρθουν και οι ξένοι επενδυτές, αλλά μέχρι να φτάσουν και να εδραιωθούν εδώ, υπάρχει δρόμος ακόμα. Υπάρχει χώρος στις πράσινες επενδύσεις, στις ψηφιακές επενδύσεις που αλλάζουν την οικονομία.

Αυτές οι επενδύσεις θα πρέπει να καθοδηγούνται από ελληνικές εταιρίες. Θα ήταν σημαντικό να φτάσει η επένδυση στο Χρηματιστήριο, διότι το Χρηματιστήριο έχει αναπτύξει μία πολύ σημαντική στρατηγική ανάπτυξης.

Όμως το κρίσιμο για να επανέλθουμε στις αναπτυσσόμενες αγορές, είναι οι άμεσες επενδύσεις, οι ξένες και για αυτό μιλάμε για πολύ κρίσιμο παράγοντα.

Δεν είναι τεχνικό ζήτημα, είναι ουσιαστικό ζήτημα. Να έρθουν οι επενδύσεις ξανά στην Ελλάδα. Να φτάσουμε ξανά στην προηγούμενη καλή περίοδο του 2007.

“

Υπάρχει χώρος στην Ελλάδα για πράσινες και ψηφιακές επενδύσεις που αλλάζουν την οικονομία.

Διαφημίστε τα προϊόντα και τις υπηρεσίες σας στις σελίδες των Οικονομικών Χρονικών

Απευθύνονται σε 150.000
οικονομολόγους και λογιστές φοροτεχνικούς
που απασχολούνται στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα.

213-214-1870

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

www.oe-e.gr

We don't
predict the future.
We help you **shape it.**

Audit | Tax | Advisory | Outsourcing

www.grant-thornton.gr

Οι ελληνικές τράπεζες είναι σε καλή θέση

Του Steffen Dyck

*Αντιπροέδρου και επικεφαλής της
ανάλυσης χρέους για την Ελλάδα του
οίκου αξιολόγησης Moody's*

Για να αλλάξει το παιχνίδι στην Ελλάδα θα πρέπει να γίνουν θεσμικές βελτιώσεις, κυρίως στην εκτελεστική και νομοθετική εξουσία. Επίσης, ζητούμενο είναι οι βελτιώσεις να περνάνε στην ποιότητα της ανάπτυξης και των επενδύσεων.

Η Moody's αναβάθμισε πρόσφατα τις προοπτικές για το αξιόχρεο της Ελλάδας από σταθερές σε θετικές. Είχαμε τέσσερις αναβαθμίσεις τα τελευταία πέντε χρόνια, μερικές από αυτές ήταν πολλαπλές βαθμίδες. Φτάσαμε στη θετική βαθμίδα και αυτό είναι δείγμα έναρξης σταθερότητας. Όμως για να φτάσουμε στην επενδυτική βαθμίδα, θέλουμε να δούμε βελτιώσεις που θα φαίνονται στα score cards. Να βλέπουμε δηλαδή τα οικονομικά μεγέθη, το ΑΕΠ, την ποιότητα της ανάπτυξης. Αυτά, βελτιώνονται τα τελευταία 2 χρόνια και αυτό μας δείχνει ότι φτάνουμε στο διπλό A2.

Σε ότι αφορά τη δημοσιονομική ισχύ, η Ελλάδα έχει τη μεγαλύτερη μείωση ποσοστού του δημόσιου χρέους στον κόσμο. Επίσης, τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του χρέους δείχνουν ότι η Ελλάδα είναι σε καλή θέση. Βέβαια, υπάρχει αρκετός χώρος για βελτίωση. Το βάρος του χρέους πρέπει να συνδεθεί με το ΑΕΠ, πρέπει να συνδεθεί με τα εισοδήματα και η Ελλάδα είναι αρκετά ψηλά είναι στο CA σε αυτό το επίπεδο.

Ο πληθωρισμός στην Ελλάδα είναι υψηλός μεν αλλά θέλουμε να δούμε αν είναι σε υγιές επίπεδο γιατί αν είναι υγιής πληθωρισμός μπορούμε να δούμε ανάκαμψη. Η ανάλυση σταθερότητας δείχνει ότι έχουμε ακόμα αρκετό δρόμο να διανύσουμε.

Η θέση της Ελλάδας στην επενδυτική αξιολόγηση επηρεάζεται και από τη σύγκριση με άλλες χώρες όπως η Κύπρος και η Ιταλία.

Ο τραπεζικός τομέας είναι ένας περιοριστικός παράγοντας και για την Κύπρο και για την Ελλάδα, αλλά στην Κύπρο έχουμε το BA και έχουμε μεγάλες βελτιώσεις.

Στην Ελλάδα θέλουμε να δούμε πώς θα εξελιχθεί ο τραπεζικός τομέας, και πραγματικά βλέπουμε το αξιοσημείωτο σήμερα να υπάρχουν μεγάλες βελτιώσεις σε αυτόν τον κλάδο.

Με την πανδημία υπήρξαν νέες προκλήσεις. Επίσης ο πόλεμος στην Ουκρανία ήταν άλλη μία πρόκληση για τις τράπεζες. Δε μιλάμε για τραπεζική κρίση αλλά είναι μια κατάσταση που πρέπει να συνεκτιμήσουμε καθώς φαίνεται ότι θα αργήσει να επανέλθει σε υγιή επίπεδα. Οι ελληνικές τράπεζες ωστόσο πλέον είναι σε καλή θέση και θεωρώ ότι μπορούν να κρατήσουν το κόστος περιορισμένο.

“

Η θέση της Ελλάδας στην επενδυτική αξιολόγηση επηρεάζεται και από τη σύγκριση με άλλες χώρες όπως η Κύπρος και η Ιταλία.

Είναι πιθανή μια νέα αναβάθμιση από τη Fitch

Του Alex Muscatelli

Διευθυντή ανάλυσης για το δημόσιο χρέος του οίκου Fitch Ratings

Για την Ελλάδα, έχουμε ήδη κάποιες θετικές εξελίξεις. Αναβαθμίσαμε την Ελλάδα στα τέλη Ιανουαρίου στην κατηγορία BB+ και οι λόγοι για αυτή την αναβάθμιση, ήταν τα αποτελέσματα της αξιολόγησής μας στα δημόσια οικονομικά της χώρας τα οποία έχουν βελτιωθεί όπως και οι εκτιμήσεις για το έλλειμμα.

Βλέπουμε ισχυρή ονομαστική αύξηση του ΑΕΠ, βλέπουμε επίσης συνεχή βελτίωση στο τραπεζικό σύστημα, περιμένουμε και άλλες βελτιώσεις στο οικονομικό πεδίο οι οποίες θα υποστηρίξουν την κατάσταση και όλα αυτά σε συνδυασμό με τη συνεχή ανάπτυξη χρηματικών ροών.

Η αξιολόγηση αυτή ενδεχομένως να αλλάξει και είναι πιθανόν να υπάρξει και άλλη αναβάθμιση. Βλέπουμε θετικά αποτελέσματα που συμβάλλουν σε αυτές, στις αναβαθμίσεις. Πιστεύουμε λοιπόν, ότι η κυβέρνηση θα συνεχίσει με τις δεσμεύσεις, να βελτιώνει και να φέρνει μέτρα για τη βελτίωση της οικονομίας σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια. Είδαμε μία μικρή μείωση στο χρέος, σε σχέση με τα προηγούμενα δύο χρόνια, αύξηση του ΑΕΠ και έχουμε δει και την εξέλιξη

των επιτοκίων.

Ένα δεύτερο θέμα είναι η μακροοικονομική εικόνα της Ελλάδας και οι επενδύσεις. Σε αυτόν τον τομέα είδαμε ανάκαμψη της οικονομίας μετά την πανδημία και είδαμε και ανθεκτικότητα σε σχέση με τις τιμές της ενέργειας και τον πόλεμο που έχει ξεσπάσει. Φυσικά η χρηματοδότηση από τα ευρωπαϊκά ταμεία θα είναι σημαντική για την υποστήριξη της προσφοράς και της ζήτησης για τις απαιτήσεις του ιδιωτικού τομέα, και φυσικά οι δημόσιες επενδύσεις θα συμβάλλουν σε αυτό. Ένας άλλος παράγοντας θα είναι η εκτίμηση για μεσοπρόθεσμη ανάπτυξη της οικονομίας.

Επομένως, αναμένουμε αύξηση του ΑΕΠ πάνω από 2%. Άρα βλέπουμε μία δυναμική ανάπτυξης η οποία όμως μπορεί να είναι και μεγαλύτερη. Με όλες τις εξελίξεις θα μπορούσαμε να δούμε μία υψηλότερη μεσοπρόθεσμη ανάπτυξη που αυτό είναι πολύ θετικό και φυσικά όλα αυτά θα φέρουν μία ακόμα πιο θετική δυναμική στη χώρα. Σε κάθε περίπτωση τα αποτελέσματα θα είναι θετικά.

“

Αναβαθμίσαμε την Ελλάδα στα τέλη Ιανουαρίου στην κατηγορία BB+ και οι λόγοι για αυτή την αναβάθμιση, ήταν τα αποτελέσματα της αξιολόγησής μας στα δημόσια οικονομικά της χώρας τα οποία έχουν βελτιωθεί όπως και οι εκτιμήσεις για το έλλειμμα.

Πρέπει να ενισχυθεί το branding της Ελλάδας

Του Γιάννου Κοντόπουλου
Διευθύνοντα Συμβούλου της ΕΧΑΕ

Η Ελλάδα έχει ακόμα δρόμο να καλύψει για να φτάσει στην επενδυτική βαθμίδα και στο επίπεδο των ανεπτυγμένων αγορών. Ωστόσο έχουν γίνει σημαντικά βήματα προς την κατεύθυνση αυτή, όπως τα μέτρα για την ενίσχυση της ελληνικής κεφαλαιαγοράς, που παρουσίασε τον Φεβρουάριο ο υπουργός Οικονομικών, ενώ η χώρα μας έχει στο πλευρό της τους οίκους αξιολόγησης οι οποίοι έχουν αρχίσει να τη βαθμολογούν όλο και καλύτερα.

Για να επιτευχθεί ο στόχος θα πρέπει το ελληνικό αξιόχρεο να φτάσει ξανά σε επίπεδο επενδυτικής βαθμίδας. Το ζήτημα αυτό σχετίζεται με τις μεγαλύτερες ροές κεφαλαίων, για το οποίο χρειαζόμαστε μία συγκεκριμένη πιστοποίηση, βαθμολόγηση. Οι μεγαλύτερες ροές κεφαλαίων θα φέρουν καλύτερες προοπτικές ανάπτυξης και θα ενισχύσουν την απασχόληση. Αυτό είναι κάτι το οποίο πρέπει να εκτιμούμε κάθε φορά.

Το δεύτερο θέμα αφορά τον δανεισμό ο οποίος

βελτιώνεται. Επομένως στον δύσκολο οικονομικό κύκλο που βρισκόμαστε θα μας βοηθήσει, και είναι σημαντική παράμετρος αυτή, στο πώς η αγορά μπορεί να χρησιμοποιήσει τον βαθμό δανειοληπτικής ικανότητας της Ελλάδας.

Το τρίτο θέμα, είναι το branding και η μόχλευση που μπορούμε να ασκήσουμε, να έχουμε καλύτερη παρουσία διεθνώς ως οικονομία, ως αγορά, όταν θα φτάσουμε στο market status το οποίο θα είναι για την επενδυτική βαθμίδα. Θέλουμε να έχουμε θεσμικούς, εκτός Ελλάδας, επενδυτές να έχουμε πολλές εταιρίες στις οποίες οι επενδυτές θα θέλουν να επενδύσουν. Πρέπει να κάνουμε τέτοιες παρουσιάσεις διεθνώς. Δηλαδή να λέμε ότι μπορεί να μην έχουμε ακόμα επενδυτική βαθμίδα αλλά φτάνουμε εκεί, οπότε είναι πολύ εύκολο αν έρθετε εσείς και μας βοηθήσετε να φτάσουμε ακόμα πολύ πιο γρήγορα στην επενδυτική βαθμίδα. Αυτό είναι λοιπόν που θέλουμε να κάνουμε.

“

Θέλουμε να έχουμε θεσμικούς, εκτός Ελλάδας, επενδυτές, να έχουμε πολλές εταιρίες στις οποίες οι επενδυτές θα θέλουν να επενδύσουν.

Οι μεταρρυθμίσεις πηγαίνουν μαζί με την επενδυτική βαθμίδα

Του Στέλιου Παπαδόπουλου

Managing Director της JP Morgan, επικεφαλής για Ελλάδα, Κύπρο και Μάλτα, πρώην επικεφαλής του ΟΔΔΗΧ

Η επενδυτική βαθμίδα είναι ένας στόχος, είναι κάτι απαραίτητο, είναι μία ανάγκη, αλλά δεν είναι από μόνο του αρκετό. Υπάρχει πάντα ο κίνδυνος όταν πετυχαίνουμε έναν στόχο ο οποίος μερικές φορές μοιάζει ενδεχομένως μη επιτεύξιμος να λέμε ωραία, έχουμε κάνει τα πάντα και περιμένουμε όλα να γίνουν αυτόματα. Δεν πρέπει να συμβαίνει αυτό.

Η επενδυτική βαθμίδα μας βάζει στους κορυφαίους, στην Super League, πολύ ψηλά στον ανταγωνισμό, ο ανταγωνισμός σε αυτό το επίπεδο είναι πολύ σκληρός και η Ελλάδα θα πρέπει να επανεξετάσει την επενδυτική βάση, γιατί η ελληνική οικονομία έχει κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά.

Η Ελλάδα θα πρέπει να ξαναμιλήσει με τους επενδυτές και να εξηγήσει ακριβώς τη σημερινή κατάσταση καθώς η σύγκριση θα γίνει όχι με τη νότια Αμερική αλλά με χώρες όπως η Ολλανδία, η Γαλλία, η Ιταλία. Η αλήθεια είναι ότι αλλάζουμε, είμαστε στο επίπεδο του πρωταθλητισμού αυτή τη στιγμή και πάλι όμως, θα πρέπει να ενημερώσουμε τους επενδυτές μας και να συνεχίσουμε τις μεταρρυθμίσεις.

Οι μεταρρυθμίσεις είναι απαραίτητες στους θεσμούς ενώ χρειάζεται και η εκπαίδευση. Όλα

πρέπει να μεταρρυθμιστούν και η διαδρομή για την αλλαγή στην ελληνική οικονομία δεν σταματά με την επενδυτική βαθμίδα αλλά αντίθετα, θα πρέπει να είναι ακόμα πιο δυνατή.

Με την επενδυτική βαθμίδα η ρευστότητα στις δευτερεύουσες αγορές θα αυξηθεί. Ωστόσο, αν δεν έχεις την αγορά με τις τεχνικές δυνατότητες να διαχειριστεί τις ροές που θα έρθουν, οι επενδυτές δε θα μπορέσουν να συνηθίσουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του ελληνικού συστήματος, θα απογοητευτούν πολύ γρήγορα και θα πάνε αλλού. Υπάρχουν τεχνικά προβλήματα τα οποία θα πρέπει να διορθώσουμε. Θα πρέπει να υπάρξουν αλλαγές στο σύστημα δικαιοσύνης, στο εκπαιδευτικό σύστημα, θα πρέπει να υπάρχει μεγαλύτερη σύνδεση μεταξύ των πανεπιστημίων και του επιχειρηματικού κόσμου. Η επενδυτική βαθμίδα ναι, είναι απαραίτητη, είναι ένας απαραίτητος στόχος αλλά δεν αρκεί από μόνος του.

Οι μεταρρυθμίσεις πηγαίνουν μαζί με την επενδυτική βαθμίδα και θα πρέπει να εντατικοποιήσουμε αυτή τη σχέση μόλις πετύχουμε την επενδυτική βαθμίδα, γιατί ο ανταγωνισμός γίνεται πολύ σκληρός και η επενδυτική βάση στην οποία θα απευθυνθούμε, θα είναι πιο δύσκολη.

“

Θα πρέπει να υπάρξουν αλλαγές στο σύστημα δικαιοσύνης, στο εκπαιδευτικό σύστημα, θα πρέπει να υπάρχει μεγαλύτερη σύνδεση μεταξύ των πανεπιστημίων και του επιχειρηματικού κόσμου.

Χωρίς κινδύνους το ελληνικό χρέος

Του Δημήτρη Τσάκωνα

Γενικού Διευθυντή του Οργανισμού
Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους
(ΟΔΔΗΧ)

Το ελληνικό δημόσιο χρέος δεν έχει ρίσκα. Τα σημερινά ταμειακά διαθέσιμα της Ελλάδας είναι περίπου 18% του ΑΕΠ, το χρέος έχει μία μέση σταθμική διάρκεια 20 έτη, το κόστος εξυπηρέτησης είναι σήμερα 1,4% και βαίνει μειούμενο. Δηλαδή το ελληνικό χρέος μοιάζει σαν ένα ομόλογο που λήγει σε 20 χρόνια με ένα σταθερό επιτόκιο 1,4%.

Το 2010, η βασική συμφωνία που είχαμε κάνει με τους Έλληνες και ευρωπαϊούς φορολογούμενους, με τους ευρωπαϊκούς θεσμούς, με τη διεθνή επενδυτική κοινότητα αλλά ακόμα και με τους οίκους αξιολόγησης ήταν να αναλάβουν οι υπόλοιποι να βρουν μία λύση για το ύψος του χρέους στην Ελλάδα και εμείς αναλαμβάνουμε την υποχρέωση από τότε και μετά το χρέος να μην ξαναδημιουργήσει χρέος. Αυτό σημαίνει ότι το πρωτογενές δημοσιονομικό πλεόνασμα θα πρέπει να είναι μεγαλύτερο ή τουλάχιστον ίσο με τους τόκους.

Τι έγινε λοιπόν καθ' όλη τη διάρκεια των τελευταίων 13 ετών, από το 2010 μέχρι σήμερα; Με συνεχή σχεδιασμό, με την αλληλεγγύη η οποία παρασχέθηκε από τους θεσμούς, κατορθώσαμε και κάναμε αυτή την επέκταση της μέσης ωρίμανσης του χρέους και κατορθώσαμε να σταθερο-

ποιήσουμε τις μελλοντικές χρηματοροές.

Το ελληνικό δημόσιο χρέος παράγει τόκους οι οποίοι πριν 3 χρόνια ήταν 5,7 δισ. ευρώ. Αν δεν είχε γίνει το PSI θα ήταν 16 δισ. ευρώ, πρόπερσι ήταν 5,1 δισ. ευρώ, πέρσι 4,9 δισ. ευρώ, φέτος θα είναι 4,8 δισ. ευρώ και του χρόνου θα είναι 4,5 δισ. ευρώ ακόμα και αν τα επιτόκια αναφοράς, δηλαδή τα διατραπεζικά πάνε στο 20%.

Το να κρατάμε χαμηλά τα επιτόκια δανεισμού, βοηθάει πάρα πολύ και τον παρονομαστή του κλάσματος χρέους προς ΑΕΠ. Βοηθάει την ελληνική οικονομία και όλες τις ελληνικές επιχειρήσεις και το τραπεζικό σύστημα να δανείζονται σε ένα ανοιχτό και αποδεκτό κόστος.

Η επενδυτική βαθμίδα με όρους αγοράς, έχει ήδη παρασχεθεί στην Ελλάδα. Κατά τη γνώμη μου, θα μπορούσαμε να είχαμε αποκτήσει την επενδυτική βαθμίδα από το 2021 όταν για πρώτη φορά εκδώσαμε το 30ετές ομόλογο το οποίο υπερκαλύφθηκε γύρω στις 8 με 9 φορές. Το ποσό ήταν 3 δισ. ευρώ και ήρθαν οι επενδυτές στους οποίους είχαμε επιβάλει το PSI προκειμένου να δώσουν τα λεφτά τους στην Ελλάδα για 30 χρόνια. Αυτό ήταν η απτή απόδειξη του τι σημαίνει κατά τη γνώμη μου εμπιστοσύνη των αγορών στο ελληνικό χρέος.

“

Η επενδυτική
βαθμίδα, με
όρους αγοράς,
έχει ήδη πα-
ρασχεθεί στην
Ελλάδα.

Η ελληνική οικονομία πρέπει να ξεκλειδώσει τη δυναμική της

Του Martin Bijsterbosch

*Επικεφαλής της ομάδας
της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας
για την Ελλάδα*

Το σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας της ελληνικής οικονομίας είναι πολύ σημαντικό, καθώς περιλαμβάνει θεμελιώδεις οικονομικές και κοινωνικές μεταρρυθμίσεις οι οποίες θα ενισχύσουν θεσμούς και ιδρύματα. Πρόκειται για έναν μετασχηματισμό σε συνδυασμό με οικονομική αποτελεσματικότητα, καινοτομία, ψηφιακό μετασχηματισμό, κοινωνική συνοχή.

Είναι σημαντικό και απαραίτητο γιατί η Ελλάδα έχει να αντιμετωπίσει πολλές προκλήσεις. Σύμφωνα με έρευνα του Δεκεμβρίου του 2020, η Ελλάδα παραμένει χαμηλότερα από τις δυνατότητές της σε επίπεδο ζωής, παραγωγικότητας, επενδύσεων.

Η ελληνική οικονομία, έχει πολλά δυνατά σημεία και μέσα από τις προκλήσεις θα μπορέσει να εκμεταλλευτεί αυτά τα δυνατά της σημεία. Ποιος είναι λοιπόν ο ρόλος του τραπεζικού συστήματος σε όλα αυτά; Ξέρουμε όλοι ότι οι τράπεζες είναι απαραίτητες για τη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη.

Ο διαμεσολαβητικός τους ρόλος είναι πολύ σημαντικός αλλά υπονομεύτηκε από την κρίση που ξεκίνησε το 2010. Τα αποτελέσματα της κρίσης σχεδόν τα ξεπερνάμε, έχουμε δει πολύ μεγάλη πρόοδο, βλέπουμε σημαντική μείωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων, τώρα είμαστε κάτω του 10% έχουμε κεφαλαιακές ενισχύσεις και οι τράπεζες φυσικά χρειάζονται κεφάλαια για να μπορέσουν να ανταπεξέλθουν σε αυτό το διαμεσολαβητικό τους ρόλο.

Το πρώτο πράγμα που χρειάζεται τώρα είναι να προχωρήσουμε ακόμα παραπέρα για να ενισχύσουμε το τραπεζικό σύστημα και να ενισχύσουμε την ανθεκτικότητά του για τον σκοπό της χρηματοδότησης. Να μπορούν οι τράπεζες να

παρέχουν χρηματοδότηση στο πλαίσιο της οικονομικής ανάπτυξης.

Τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια είναι ακόμα εδώ και αποτελούν ένα εμπόδιο για την εξέλιξη της οικονομίας. Βέβαια έχουν μειωθεί αλλά εξακολουθούν να υπάρχουν και πρέπει οι τράπεζες να μπορούν να τα αντιμετωπίσουν.

Δεύτερον, υπάρχουν πολλοί διαφορετικοί πόροι χρηματοδότησης. Μιλάμε για το 17% του ΑΕΠ. Παρόλο που έχουμε τόσο μεγάλη χρηματοδότηση, μπορεί να αποτελέσει πρόκληση ο τρόπος επιμερισμού, ο τρόπος κατανομής και που θα διοχετευτεί αυτή η χρηματοδότηση προκειμένου να είμαστε σε ευθυγράμμιση με τον μηχανισμό ανάκαμψης και ανθεκτικότητας.

Και τέλος, θα πρέπει να δημιουργηθούν θεσμοί οι οποίοι θα υποστηρίζουν τον δανεισμό για επενδύσεις στην παραγωγή. Έχουμε πολύ δρόμο να κάνουμε ακόμα σε αυτό το κομμάτι, θα πρέπει να δούμε τα ζητήματα της φερεγγυότητας, την αναδιάρθρωση του χρέους.

Όλα αυτά θα δημιουργήσουν διαφάνεια, μεγαλύτερη προβλεψιμότητα και θα μειώσουν την αβεβαιότητα. Αυτό φυσικά θα ενισχύσει τις επενδύσεις.

Η ελληνική οικονομία θα πρέπει να ξεκλειδώσει τη δυναμική που έχει και για να γίνει αυτό θα χρειαστούν περαιτέρω προσπάθειες. Έχουν γίνει ήδη σημαντικά βήματα, εξαιρετικά βήματα και εδώ και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, στην Ελλάδα πάρα πολλά, άρα το τραπεζικό σύστημα πρέπει να διαδραματίσει ένα πολύ σημαντικό ρόλο σε αυτήν την μετάβαση.

“

Τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια είναι ακόμα εδώ και αποτελούν ένα εμπόδιο για την εξέλιξη της οικονομίας.

Ο ρόλος των τραπεζών στη χρηματοδότηση, το ψηφιακό μετασχηματισμό και την πράσινη μετάβαση

Του Βασιλείου Κουτεντάκη
Διευθυντή, Chief Retail Banking
της Τράπεζας Πειραιώς

Σε τρεις πυλώνες, τη χρηματοδότηση, τον ψηφιακό μετασχηματισμό και την πράσινη μετάβαση, καλούνται να διαδραματίσουν καίριο ρόλο οι τράπεζες, συμβάλλοντας στην ανάπτυξη και την επόμενη ημέρα της ελληνικής οικονομίας.

Οι τράπεζες θα συμβάλλουν στην ανάπτυξη της οικονομίας με την περαιτέρω ενίσχυση της πιστωτικής επέκτασης και τη συμβολή τους στη διανομή των ευρωπαϊκών κονδυλίων και παράλληλα, θα αποτελέσουν μοχλό για τον ψηφιακό μετασχηματισμό και την πράσινη μετάβαση της οικονομίας.

Οι ελληνικές τράπεζες, έχουν καλύψει τεράστια απόσταση τα τελευταία χρόνια, είναι θωρακισμένες σε ικανοποιητικό βαθμό, έχουν εξυγιάνει τους ισολογισμούς τους, με υψηλούς δείκτες ρευστότητας, ισχυρούς δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας, πολύ βελτιωμένους δείκτες μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων και υγιή σχέση δανείων προς καταθέσεις. Στο πλαίσιο αυτό, και το 2022 κατέγραψαν ισχυρές επιδόσεις, με καθαρή πιστωτική επέκταση άνω των 6,5 δισ. ευρώ και νέες καταθέσεις άνω των 8 δισ. ευρώ. Για το 2023 η προσδοκία είναι ότι οι ελληνικές τράπεζες θα επιτύχουν επιταχυνόμενη καθαρή πιστωτική επέκταση, υψηλότερη από πέρυσι ενώ καθοριστική είναι η συμβολή τους στην διανομή των ευρωπαϊκών κονδυλίων της τάξης των 87 δισ. ευρώ για την περίοδο 2021 -2027.

Καίρια είναι η συμβολή των τραπεζών στον ψηφιακό μετασχηματισμό των επιχειρήσεων πελατών τους, του κράτους αλλά και των δικών τους λειτουργιών ώστε να γίνει απλούστερη η επαφή με το σύνολο των πελατών τους ενώ όσον αφορά την πράσινη μετάβαση, οι τράπεζες καλού-

νται να βοηθήσουν τις ελληνικές επιχειρήσεις να προσαρμοστούν στο νέο μοντέλο βιώσιμης ανάπτυξης, και εξοικονόμησης ενέργειας το οποίο θα τους επιτρέψει να ενισχύσουν την ανταγωνιστικότητά τους στην αγορά, να μειώσουν τα λειτουργικά τους έξοδα και να εισέλθουν σε νέους καινοτόμους τομείς.

Οι ελληνικές τράπεζες θα είναι πάντα δίπλα στον Έλληνα καταθέτη, θα ανεβάσουν τα επιτόκια τους στον βαθμό που μπορούν και πρέπει, έτσι ώστε πάντα να υποστηρίζεται και ο Έλληνας μικροκαταθέτης στις αποταμιεύσεις του και στο υστέρημά του.

Το 2022 η ελληνική οικονομία κατάφερε να ξεπεράσει μία σειρά από αρκετά μεγάλες προκλήσεις, γεωπολιτικές, όπως η εισβολή στην Ουκρανία, το παγκόσμιο πληθωριστικό κύμα και διάφορες αυξανόμενες πολιτικές εντάσεις. Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο, η οικονομία συμπεριφέρθηκε με πάρα πολύ καλό βαθμό, υπεραποδίδοντας σε σχέση με τις αντίστοιχες ευρωπαϊκές.

Η Τράπεζας Πειραιώς εκτιμά ότι η εγχώρια οικονομία θα συνεχίσει να υπεραποδίδει και το 2023 σε σχέση με τις υπόλοιπες οικονομίες της Ευρωζώνης καθώς, συγχρόνως με την καλή δομική δουλειά που γίνεται, υπάρχει μια σειρά από θετικούς καταλύτες, όπως η αναμενόμενη ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας της χώρας, τα κεφάλαια που αναμένεται να εισρεύσουν στη χώρα μας από τα Ευρωπαϊκά Ταμεία (Next Generation EU, ΕΣΠΑ), οι αυξημένες τουριστικές εισπράξεις, σε επίπεδα μάλιστα ρεκόρ όπως αναμένεται, καθώς και η αύξηση των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων.

“

Η εγχώρια οικονομία θα συνεχίσει να υπεραποδίδει και το 2023 σε σχέση με τις υπόλοιπες οικονομίες της Ευρωζώνης.

Με τα κόκκινα δάνεια θα ασχολούμαστε για τουλάχιστον άλλα πέντε χρόνια

Του Θεόδωρου Καλαντώνη

Εκτελεστικού προέδρου της doValue Greece και επικεφαλής για Ελλάδα και Κύπρο

Δεν μπορούμε να μιλάμε για το μέλλον της ελληνικής οικονομίας, ειδικά για την επόμενη πενταετία και να μη σκεφτόμαστε ότι υπάρχει ένα μεγάλο πρόβλημα από το παρελθόν, το οποίο δυστυχώς ακόμα δεν έχει λυθεί. Το πρόβλημα αυτό, είναι τα κόκκινα δάνεια, το οποίο πραγματικά στην ουσία αποτελεί ένα μεγάλο βαρίδι για την οικονομία και για οτιδήποτε αναπτυξιακό σχεδιάζουμε.

Μετά από 13 χρόνια κρίσης, εξακολουθούν και υπάρχουν περίπου 90 δισ. ευρώ προβληματικά δάνεια στην ελληνική οικονομία, τα οποία αν και είναι λιγότερα κατά 20 δισ. ευρώ σε σχέση με το 2018, είναι ένα πάρα πολύ μεγάλο νούμερο.

Παρότι ο τραπεζικός κλάδος έχει ρυθμίσει πάνω από 35 δισ. ευρώ δάνεια για πάνω από 700.000 πελάτες, παρά το γεγονός ότι περίπου 10 δισ. ευρώ έχουν επιστρέψει ως ρυθμισμένα, ως πράσινα όπως τα λέμε στο τραπεζικό σύστημα, παρόλα αυτά έχουμε πολύ δουλειά ακόμα να κάνουμε και η δουλειά αυτή, δεν μπορεί να τελειώσει ούτε σε ένα χρόνο ούτε σε δύο. Πρέπει όλοι να έχουμε στο μυαλό μας ότι με το πρόβλημα αυτό του παρελθόντος θα ασχολούμαστε για τουλάχιστον άλλα πέντε χρόνια.

Στο θέμα της διαχείρισης των κόκκινων δανείων δε χωρεί λαϊκισμός, και δε χωρούν εύκολες τοποθετήσεις.

Οι servicers είναι ένας νέος κλάδος ο οποίος δημιουργήθηκε πριν 2 χρόνια από τα σπλάχνα

των τραπεζών, περίπου 5.000 πρώην τραπεζικοί υπάλληλοι απασχολούνται σε αυτόν τον κλάδο, είναι ένας κλάδος ο οποίος εποπτεύεται από την Τράπεζα της Ελλάδος και ακολουθεί πρακτικές οι οποίες προβλέπονται από τον κώδικα δεοντολογίας της Τράπεζας της Ελλάδος, και έχουν ένα και μοναδικό στόχο: να προσπαθήσουν, να βοηθήσουν και να διαχειριστούν αυτό το μεγάλο όγκο των κόκκινων δανείων.

Οι servicers όπως το λέει και η λέξη στα ελληνικά είναι διαχειριστές. Δεν έχουν τα δάνεια, διαχειρίζονται τα δάνεια για λογαριασμό τρίτων. Επομένως έχουμε τη θεσμική υποχρέωση απέναντι σ' αυτούς που μας ανέθεσαν τα δάνεια για διαχείριση, είτε τράπεζες είτε Fund και δεύτερο και πολύ σημαντικό έχουμε μία πολύ μεγάλη υποχρέωση έναντι της ελληνικής δημοκρατίας, η οποία μέσω του Ηρακλή έχει εγγυηθεί 60 δισ. ευρώ από αυτά τα δάνεια, και επομένως η μη σωστή διαχείρισή τους ενέχει τον κίνδυνο κατάρτησης των σχετικών εγγυήσεων και επομένως να περάσει το κόστος στον Έλληνα φορολογούμενο.

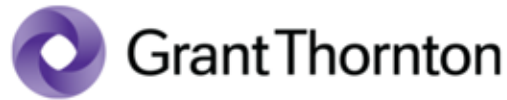
Είναι δέσμευση για όλους τους servicers το εξής: να μην υπάρχει κανείς που να θέλει να βρει λύση για το δανειό του, η οποία είναι σύμφωνα με τις οικονομικές δυνατότητες, του και να μη βρει αυτή τη λύση. Οι servicers εγγυόνται στην όλη διαδικασία αποτελεσματικότητα αλλά πάνω απ' όλα, διαφάνεια.

“

Στο θέμα της διαχείρισης των κόκκινων δα- νείων δεν χωρεί λαϊκισμός, και δε χωρούν εύκολες τοπο- θετήσεις.

Platinum Sponsors

Gold Sponsors

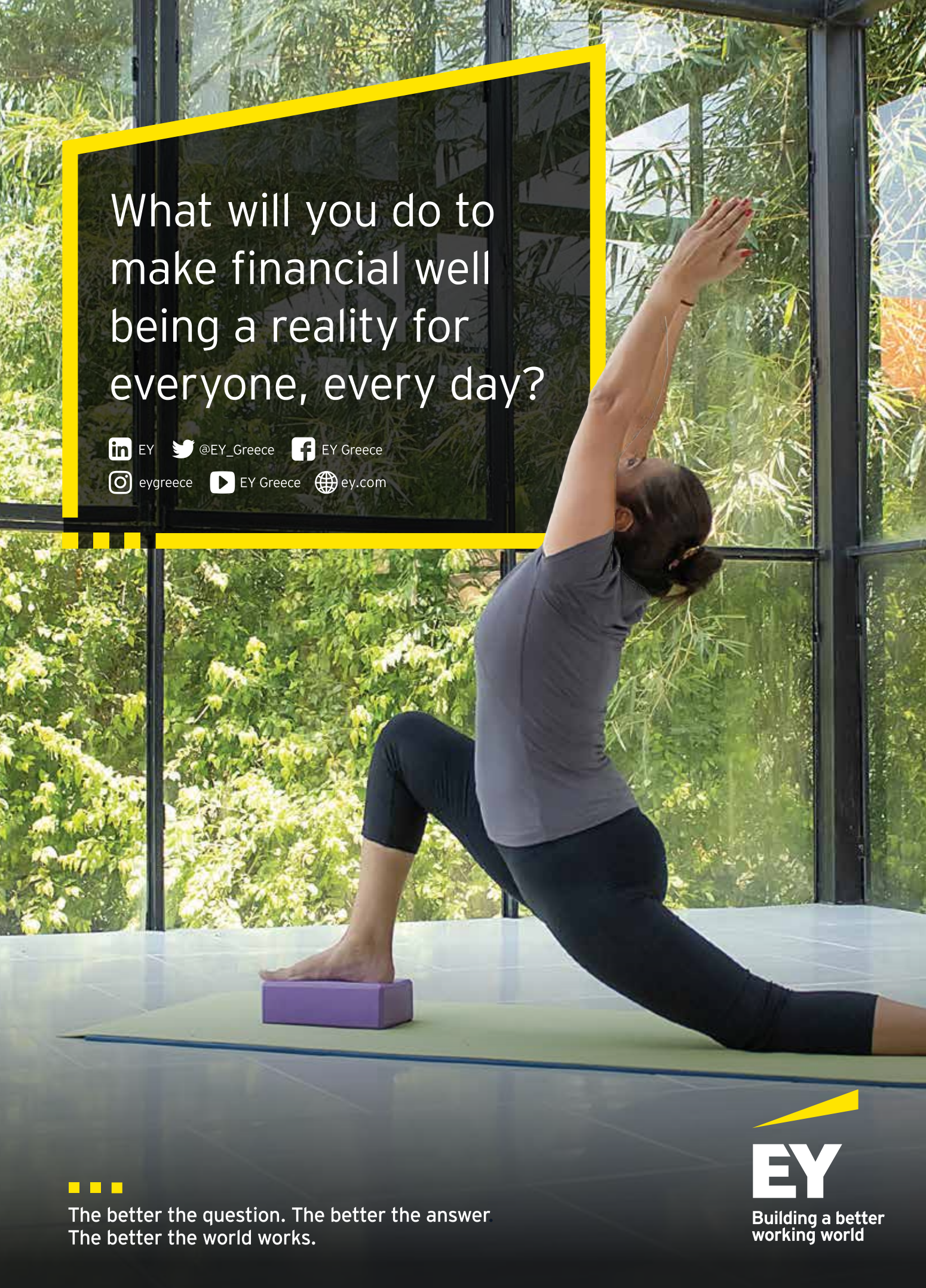
Silver Sponsors

Media Sponsors

What will you do to
make financial well
being a reality for
everyone, every day?

 EY @EY_Greece EY Greece
 eygreece EY Greece ey.com

The better the question. The better the answer
The better the world works.

Building a better
working world

Υλοποιούμε ένα μεγάλο πνοο και ρεαλιστικό όραμα για την Attica Bank

Της Ελένης Βρεττού

Διευθύνουσα Συμβούλου
της Attica Bank

Η Attica Bank είναι η πέμπτη μεγαλύτερη τράπεζα στη χώρα από πλευράς ενεργητικού, αλλά ήταν γνωστή ως ο «μεγάλος ασθενής». Γι' αυτό τον λόγο έχουμε ξεκινήσει ήδη από τον Σεπτέμβριο ένα αρκετά φιλόδοξο πλάνο αναδιάρθρωσης, αναδιοργάνωσης, εξυγίανσης και ταυτόχρονα ανάπτυξης με τη στήριξη των υφιστάμενων μετόχων, του ΤΧΣ και του ΤΜΕΔΕ, αλλά και των μελλοντικών, οι οποίοι μας δίνουν τα εφόδια για να μπορέσουμε να αλλάξουμε την τράπεζα και να καλύψουμε ένα κενό το οποίο σαφώς υπάρχει στην ελληνική οικονομία. Είναι το μεγάλο στοίχημα του ελληνικού τραπεζικού μας συστήματος.

Είναι η πρώτη φορά στα 100 χρόνια ιστορίας της τράπεζας, που υπάρχει ένα όραμα αρκετά μεγάλου πνοο και φιλόδοξο, αλλά την ίδια στιγμή ρεαλιστικό. Οι τελευταίοι μήνες όπου υλοποιείται το business plan αρχίζουν και είναι θετικοί και αυτό μας δείχνει ότι με τις κατάλληλες προϋποθέσεις και τους κατάλληλους ανθρώπους μπορούμε να γίνουμε ένας πολύ υγιής πόλος στο τραπεζικό σύστημα.

Οι συζητήσεις μεταξύ των υφιστάμενων βασικών μετόχων και της Thrivest για την είσοδο της ως νέου μετόχου είναι σε προχωρημένο στάδιο. Με αυτή την εξέλιξη, η τράπεζα θα μπορέσει να ολοκληρώσει τον πρώτο σταθμό στον «οδικό χάρτη» της αναδιάρθρωσης της, που είναι η επιτυχής αύξηση μετοχικού κεφαλαίου, ύψους 473 εκατ. ευρώ. Η ΑΜΚ θα έχει διπλό χαρακτήρα: αφενός τη μερική εξυγίανση του ισολογισμού της και αφετέρου ένα μεγάλο ποσό θα διοχετευθεί

για αναδιοργάνωση και ανάπτυξη της τράπεζας. Σε αυτό το πλάνο η Thrivest δείχνει τη διάθεση να καταθέσει ένα σημαντικό ποσό κεφαλαίων και να δημιουργηθεί ενδεχομένως και ένας μεγαλύτερος τραπεζικός πόλος, μαζί με την Παγκρήτεια, με ενεργητικό που θα φθάνει τα 8 δισ. ευρώ, αλλά κυρίως θα είναι μια εξυγιασμένη τράπεζα.

Μετά την ΑΜΚ, σημαντικό βήμα για την Attica Bank είναι η πώληση τουλάχιστον ενός χαρτοφυλακίου Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων από τα συνολικά τέσσερα, κάτι που είναι ορόσημο για την ιστορία της τράπεζας. Επίσης, θα υπάρξει συνολικά καλύτερη διαχείριση των υπολοίπων χαρτοφυλακίων και σταδιακή μείωση των NPEs.

Σχετικά με τη χρηματοδότηση των επιχειρήσεων, δύο μεγέθη δείχνουν ότι υπάρχει ένας τεράστιος χώρος μέσα στην ελληνική οικονομία και μια ανάγκη χρηματοδότησης που κάποιος πρέπει να καλύψει: από τη μία είναι ο αριθμός των ελληνικών επιχειρήσεων που παραμένουν αποκλεισμένες από το τραπεζικό σύστημα συν τη διαφορά του περιθωρίου μεταξύ των επιτοκίων καταθέσεων και δανεισμού. Αυτό είναι το στοίχημα για τις πιο μικρές τράπεζες, να μπορέσουν έχοντας τους σωστούς κανόνες εταιρικής διακυβέρνησης, τη σωστή πιστωτική πολιτική, ακούγοντας τον πελάτη και αποκτώντας ξανά εξωστρέφεια να καλύψουν το κενό προσφέροντας ταχύτητα, ευελιξία και κυρίως πελατοκεντρική προσέγγιση. Αυτό το στοίχημα θέλουμε να κερδίσουμε στην Attica Bank.

“

Μετά την ΑΜΚ, σημαντικό βήμα για την Attica Bank είναι η πώληση τουλάχιστον ενός χαρτοφυλακίου Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων, κάτι που είναι ορόσημο για την ιστορία της τράπεζας.

Οι ελληνικές τράπεζες είναι καλά θωρακισμένες

Του Ηλία Ξηρουχάκη

Διευθύνοντα Συμβούλου του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας

Το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας ιδρύθηκε το 2010, και ο βασικός σκοπός ήταν και είναι, η συνεισφορά του στη διατήρηση της σταθερότητας του ελληνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος προς χάριν βεβαίως του δημοσίου συμφέροντος.

Ιδιαίτερα δε από τον περασμένο Ιούλιο αυτή η αποστολή μας έχει διευρυνθεί και περιλαμβάνει πλέον για την αποτελεσματική διάθεση των μετοχών και των άλλων χρηματοπιστωτικών μέσων που το Ταμείο κατέχει σε πιστωτικά ιδρύματα και σε ένα χρονικό ορίζοντα που δεν μπορεί να εκτείνεται πέραν της λήξης της λειτουργίας του Ταμείου το 2025. Πλέον και έχοντας ολοκληρώσει επιτυχώς τον ενεργό μετοχικό μας ρόλο, το Ταμείο περνάει στην τελική αυτή φάση, δηλαδή της αποεπένδυσης. Η στρατηγική αποεπένδυσης μεταξύ άλλων καθορίζει ρητά τις βασικές αρχές, τον τρόπο λειτουργίας, τις εναλλακτικές μεθόδους συναλλαγών, και τα κριτήρια επιλογής των επενδυτών.

Σήμερα το Ταμείο συμμετέχει και στις τέσσερις συστημικές τράπεζες, πλειοψηφικά στην Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος με 40,4%, στην Τράπεζα Πειραιώς με 27%, και μειοψηφικά στην Alpha Bank με 8,9% και στην Eurobank με 1,4%, ενώ παράλληλα είναι και μέτοχος πλειοψηφίας με περίπου 70% στην Τράπεζα Αττικής.

Το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα έχει ανακάμψει δυναμικά από μία πολυετή οικονομική κρίση και από την πρόσφατη υγειονομική, και οι ελληνικές τράπεζες είναι πλέον καλά θωρακισμένες έναντι αναταράξεων που όλο και συχνότερα ταλανίζουν τις διεθνείς αγορές.

Το 2022 ήταν μία χρονιά ρεκόρ σε όρους κερδοφορίας για τις ελληνικές συστημικές τράπεζες, ισχυρές επιδόσεις σε καθαρά έσοδα από τόκους, σταθερή βελτίωση της ποιότητας του ενεργητικού τους, και σχεδόν πλέον απόλυτα ελεγχόμενο λειτουργικό κόστος. Όλα αυτά επέτρεψαν στις τράπεζες να παράγουν σημαντικό

ύψος σε οργανικά κεφάλαια.

Είναι σημαντικό όλοι να γνωρίζουν, πλέον και οι 4 συστημικές τράπεζες έφτασαν σε μονοψήφιο δείκτη μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων, και μάλιστα όχι οριακά μονοψήφιο, αυτό κυμαίνεται σε ένα ευρώ στο κλείσιμο του 2022 μεταξύ 5,2% και 7,8%. Παράλληλα, ενώ υπήρξε σημαντική υπομόχλευση από τις πωλήσεις και τις τιτλοποιήσεις των χαρτοφυλακίων, τα καθαρά έσοδα από τόκους και των 4 τραπεζών ενισχύθηκαν, κατέγραψαν μία αύξηση για το 2022 σημαντική της τάξης του 5,2%, και βεβαίως είναι πλέον ορατό ότι ο κλάδος έχει αποκτήσει την ανταγωνιστικότητά του, υπάρχει πλέον άφθονη ρευστότητα με καταθέσεις οι οποίες βρίσκονται στο υψηλότερο επίπεδο της τελευταίας 10ετίας και αυτό παρά την οριακή μείωση των τελευταίων 2 μηνών, και επίσης, οι τράπεζες έχουν αποκτήσει και την απρόσκοπτη πλέον πρόσβαση στις διεθνείς κεφαλαιαγορές και μάλιστα σ' ένα περιβάλλον αυξανόμενων επιτοκίων.

Υπάρχει κεφαλαιακό πλεόνασμα στο σύστημα, αυτό πυροδότησε τη συζήτηση για επαναγορά μετοχών και επανένερξη διανομής μερισμάτων, και πιθανότατα όχι μόνο, και το 2023 αναμένεται άλλη μια χρονιά ρεκόρ. Είμαστε έτοιμοι πλέον να δούμε αποδόσεις ιδίων κεφαλαίων της τάξης του 9% έως 13% ευθέως συγκρίσιμες και σε πολλές περιπτώσεις αισθητά καλύτερες, από άλλους πολλούς ευρωπαϊκούς ανταγωνιστές τους.

Το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα σήμερα είναι σαφώς ισχυροποιημένο και σε πολύ καλύτερη θέση για να στηρίξει δυναμικά την πραγματική οικονομία. Ως ταμείο παρακολουθούμε στενά τις εξελίξεις, τόσο σε επίπεδο τραπεζών όσο και στο ευρύτερο επίπεδο της αγοράς εγχώριας και διεθνούς, και είμαστε βεβαίως έτοιμοι να υλοποιήσουμε τις συναλλαγές αποεπένδυσης από τις συμμετοχές μας όταν συντρέξουν οι κατάλληλες συνθήκες.

“

Το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα σήμερα είναι ισχυροποιημένο και σε πολύ καλύτερη θέση για να στηρίξει δυναμικά την πραγματική οικονομία.

Η μεγαλύτερη πρόκληση για την ανάπτυξη είναι οι επενδύσεις

Του Άδωνη Γεωργιάδη

Υπουργού Ανάπτυξης
και Επενδύσεων

Τα τελευταία δυο χρόνια η Ελλάδα πέτυχε ρεκόρ όλων των εποχών στην προσέλκυση άμεσων ξένων επενδύσεων. Η ανάπτυξη κινήθηκε το 2022 πάνω από το διπλάσιο του μέσου όρου της ευρωζώνης, ενώ φέτος θα είναι ακόμα καλύτερα, ίσως πιάσουμε και το τριπλάσιο του μέσου όρου της ευρωζώνης. Όλα τα μεγάλα έργα έχουν προχωρήσει, έχουμε 3 ναυπηγεία ανοιχτά από 3 ναυπηγεία που ήταν κλειστά και πολλές επενδύσεις όπως της Amazon Web Services, της Microsoft, της Google, της Facebook, της Pfizer, της Digital Realty, της Teamviewer, της Cisco, της Deloitte και της Champ.

Για να καλύψουμε το επενδυτικό κενό, θα πρέπει η επενδυτική έκρηξη που σημειώθηκε το 2021 και το 2022 να συνεχιστεί για τουλάχιστον πέντε χρόνια. Η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας απέδειξε τα 4 χρόνια ότι είναι μία φιλοεπενδυτική κυβέρνηση.

Πιστεύω ότι με αυτό το πνεύμα μια κυβερνήση που σέβεται τα χρήματα, τον χρόνο και τον κόπο των άλλων ανθρώπων και που αντιλαμβάνεται τη δική της επιτυχία ως επιτυχία της χώρας, όλα θα πάνε καλά. Οι επενδύσεις είναι ένας διεθνής τύπος ανταγωνισμού, πάρα πολύ μεγάλος για την προσέλκυσή τους, με τους επενδυτές να πηγαίνουν στις χώρες που τις θέλουν περισσότερο, ενώ παραμένουν στις χώρες που τους σέβονται και τους εκτιμούν περισσότερο. Αλλιώς φεύγουν και πάνε κάπου αλλού.

Με τη φιλοεπενδυτική πολιτική, η κυβέρνηση ανέβασε την Ελλάδα 16 θέσεις στον πίνακα της βελτίωσης του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, έγινε πρώτη στην απορρόφηση του ΕΣΠΑ, και έφερε επενδύσεις.

Εάν έχουμε νέα αυτοδύναμη κυβέρνηση Κυριάκου Μητσοτάκη, μέσα σε ένα τρίμηνο θα έχουμε επενδυτική βαθμίδα, γιατί το μόνο που μας χωρίζει σήμερα από την επενδυτική βαθμίδα είναι το λεγόμενο country risk. Μόλις οι αγορές καταλάβουν ότι έχουμε μία νέα τετραετία πολιτικής σταθερότητας θα έρθει η επενδυτική βαθμίδα σχεδόν αυτόματα.

Όταν θα έχουμε επενδυτική βαθμίδα θα μπορούμε να προσελκύσουμε επενδύσεις που σήμερα δεν μπορούμε να πλησιάσουμε, γιατί υπάρχουν πάρα πολλοί επενδυτές και πάρα πολλά επενδυτικά Fund, που εκ του καταστατικού τους δεν πλησιάζουν σε χώρα που δεν έχει τριπλή αξιολόγηση. Η επενδυτική βαθμίδα θα μας δώσει καλύτερα επιτόκια, άρα ευκολότερο επενδυτικό κλίμα και θα μας δώσει και πρόσβαση σε επιχειρήσεις και κεφάλαια που σήμερα δεν έχουμε.

Το μεταρρυθμιστικό μας πρόγραμμα συνεχίζεται. Δεν έχει ολοκληρωθεί. Έχουμε μπροστά μας συμφωνημένο από την παγκόσμια τράπεζα ένα πολύ μεγάλο πρόγραμμα για την επιτάχυνση της δικαιοσύνης που είναι από τα μεγαλύτερα εμπόδια σήμερα για την προσέλκυση επενδύσεων στην Ελλάδα, ενώ συνεχίζεται η ψηφιοποίηση του κράτους με πολύ μεγάλη ταχύτητα που και εκεί έχουμε αρκετό δρόμο να διανύσουμε ακόμα για να φτάσουμε στο επίπεδο που θέλουμε. Τέλος έχουμε μία σειρά επενδυτικών νόμων για περαιτέρω μείωση της γραφειοκρατίας και περαιτέρω εμπλοκή του ιδιωτικού τομέα outsourcing μέσα στα επενδυτικά σχέδια, άρα έχουμε πολλά πράγματα να κάνουμε ακόμα, γι' αυτό θα πρέπει να θεωρείστε ότι είμαστε περίπου στο μέσον της διαδρομής.

“

Για να καλύψουμε το επενδυτικό κενό, θα πρέπει η έκρηξη που σημειώθηκε το 2021 και το 2022 να συνεχιστεί για τουλάχιστον πέντε χρόνια.

Οι επενδύσεις στον τομέα της ενέργειας

Του Θωμά Αχείμαστου
*Αντιπροέδρου και επικεφαλής
ανάπτυξης και στρατηγικής
του Ομίλου Κοπελούζου*

Ο Όμιλος Κοπελούζου από την εποχή που συστάθηκε, περίπου από το 1972 μέχρι και σήμερα, παραμένει σταθερός επενδυτής στη χώρα. Ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια της κρίσης αρχής γενομένης από το 2012, 2013 δηλώσαμε παρών στις αποκρατικοποιήσεις και στο πρόγραμμα που είχε εκπονηθεί από εκείνη την κυβέρνηση, συμμετείχαμε στην αποκρατικοποίηση με επιτυχία του ΟΠΑΠ, ακολούθησαν τα περιφερειακά αεροδρόμια το 2014, συνεχίσαμε το 2020 με την συμμετοχή μας στην εξαγορά του ΔΕΣΦΑ, του δικτύου μεταφοράς φυσικού αερίου, συνεχίσαμε στο δίκτυο διανομής φυσικού αερίου της ΔΕΠΑ Υποδομών πρόσφατα το 2023, ενδιάμεσα υπήρξαν και άλλες επενδύσεις. Είναι οι πιο εμβληματικές επενδύσεις και αυτές που εξυπηρέτησαν το περίφημο εκείνης της εποχής επενδυτικό κενό.

Για εμάς η αταλάντευτη πορεία προς την επένδυση και την πίστη στη χώρα, ήταν αποδεδειγμένη, το ίδιο κάναμε και προσπαθήσαμε να κάνουμε και με τους συνεταιρούς, συνεπενδυτές μας στις επενδύσεις αυτές και θεωρώ ότι μέχρι τώρα τα καταφέραμε.

Δραστηριοποιούμαστε κυρίως στην ενέργεια και τις υποδομές της χώρας, είμαστε από τους πρωτοπόρους στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας ξεκινώντας από το 1998, πρώτοι στο χώρο αυτό, δημιουργήσαμε χώρο για τους επόμενους που μας ακολούθησαν, συνεργαστήκαμε με μεγάλες εταιρίες στον χώρο, συγκεκριμένα στα ανανεώσιμα με την ENEL Green Power, αποτελέσαμε τον ακρογωνιαίο λίθο της δημιουργίας της ENEL Green Power παγκοσμίως, με την ENEL Green Power Ελλάς.

Στα πιο πρόσφατα ενεργειακά έργα, περιλαμ-

βάνονται το εργοστάσιο του συνδυασμένου κύκλου της Αλεξανδρούπολης, εκεί συνεπενδύσαμε μαζί με τη ΔΕΗ και τη ΔΕΠΑ Εμπορίας, εμβληματικό έργο μια και μιλάμε για επενδύσεις στη χώρα και στην ευρύτερη περιοχή της Ευρώπης είναι και αυτό της ηλεκτρικής διασύνδεσης της Ελλάδας και της Ευρώπης με την Αίγυπτο, είναι το έργο που προωθούμε τώρα, πρόκειται για ένα γιγάντιο έργο που συμβάλλει και στις επιταγές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ενεργειακή μετάβαση σε ένα πιο πράσινο και καθαρό περιβάλλον, αλλά και στην ασφάλεια και στην απεξάρτηση της Ευρώπης από τα ορυκτά καύσιμα.

Οι επενδύσεις δε σταματούν εδώ. Υπάρχουν και άλλες επενδύσεις στο χώρο, όπως η συνεπένδυσή μας στο Ελευθέριος Βενιζέλος η οποία ξεκινάει πριν από το 2000, τα εκθεσιακά κέντρα και η υπαίθρια διαφήμιση που και σε αυτή ο Όμιλος δραστηριοποιείται.

Για την ηλεκτρική διασύνδεση Ελλάδας – Αιγύπτου, ο σχεδιασμός αφορά την κατασκευή αιολικών και φωτοβολταϊκών πάρκων συνολικού μεγέθους περίπου 10 gw στην Αίγυπτο με σκοπό να μεταφερθεί ηλεκτρισμός «πράσινος» για να καταλαβαίνουμε λίγο τους όρους, επειδή είναι ανανεώσιμος, προς την Ελλάδα και την Ευρώπη, θα μεταφερθούν περίπου 3 gw ηλεκτρικής ενέργειας η οποία θα διαμοιραστεί ως εξής. Ένα gw θα καταναλωθεί στη χώρα, το δεύτερο gw θα χρησιμοποιηθεί για την παραγωγή πράσινου υδρογόνου, και το 3ο gw θα εξαχθεί προς τις ευρωπαϊκές όμορες χώρες μέσω υφιστάμενων και μελλοντικών διασυνδέσεων.

“

Για εμάς η
αταλάντευτη
πορεία προς την
επένδυση και
την πίστη στη
χώρα, ήτανε
αποδεδειγμένη.

Ο τουρισμός συμπαρασύρει τις αερομεταφορές σε ένα κύμα επενδύσεων

Του Γιάννη Παράσχη

Διευθύνοντα Σύμβουλου του Διεθνούς Αεροδρομίου Αθηνών

Η συνέχιση του αυξητικού ρυθμού των επενδύσεων αποτελεί πολύ κρίσιμη πρόκληση για την οικονομία και την κοινωνία καθώς το επενδυτικό κενό παραμένει και έχουμε ακόμα απόσταση να διανύσουμε.

Στο αεροδρόμιο της Αθήνας, περνάμε μία φάση έντονων επενδύσεων. Σε ότι αφορά τις αεροπορικές εταιρίες, η Aegean έχει ανακοινώσει ένα ευρύ πρόγραμμα ανανέωσης και επέκτασης του στόλου της και η Sky Express βρίσκεται σε μία πολύ έντονη φάση επενδύσεων ανανέωσης και εκσυγχρονισμού του στόλου. Πρόκειται για επενδύσεις της τάξης των 6 και 7 δισ. ευρώ.

Στο κομμάτι των αεροδρομίων προφανώς έχουν συμβεί πολλά. Ξεκινώντας από το αεροδρόμιο της Αθήνας, ήταν μία επένδυση αρχική 2,2 δισ. ευρώ η οποία μόχλευσε και πάρα πολλά ξένα κεφάλαια την εποχή εκείνη και πάρα πολλές πρόσθετες επενδύσεις από αυτό που αποτελεί την αεροδρομιακή κοινότητα.

Με 1,25 δισ. ευρώ για τα περιφερειακά αεροδρόμια, για την αγορά του δικαιώματος, και 1,4 δισ. ευρώ που πληρώσαμε εμείς για την αγορά της παράτασης του δικαιώματος για να

λειτουργήσουν τα αεροδρόμια από το 2026 μέχρι το 2046, είναι μία απόδειξη των Foreign Act Investment και της εμπιστοσύνης πολύ σημαντικών διεθνών επενδυτών, όπως η Fraport και η PSP που είναι ένα πάρα πολύ σημαντικό συνταξιοδοτικό ταμείο το οποίο είναι ο βασικός ιδιώτης επενδυτής στην Αθήνα.

Τα τελευταία χρόνια έχουμε 450 εκατ. ευρώ επενδύσεις από την Fraport, εμείς έχουμε έναν περίπου ετήσιο ρυθμό 75,80 εκατ. ευρώ, φέτος αναμένονται 100 εκατ. ευρώ στην Αθήνα, έχουμε το Καστέλι το οποίο βρίσκεται υπό κατασκευή και μιλάμε για μία επένδυση μεταξύ 600 εκατ. και 1 δισ. ευρώ, καθώς επίσης και τα υπόλοιπα περιφερειακά αεροδρόμια με την Καλαμάτα και τα 21 μικρότερα.

Άρα θα έλεγα ότι, αυτή την περίοδο, ο τουρισμός πηγαινόντας καλά συμπαρασύρει και τις αερομεταφορές σε ένα κύμα επενδύσεων και η Ελλάδα έχει ένα τελείως διαφορετικό πρόσωπο στον αερομεταφορέα, είτε είναι υποδομές, είτε είναι ο στόλος, είτε είναι ο αέρας, σε σχέση με αυτό που είχε πριν από 15 χρόνια.

“

Η Ελλάδα έχει ένα τελείως διαφορετικό πρόσωπο στον αερομεταφορέα σε σχέση με αυτό που είχε πριν από 15 χρόνια.

Επενδύοντας στην καινοτομία και στην τεχνολογία σφυρηλατείς μία επιχειρηματική δύναμη

Του Γιώργου Μαργώνη

*Διευθύνοντα Σύμβουλου
της Παπαστράτος*

Η Παπαστράτος επενδύει απρόσκοπτα και ασταμάτητα στην ελληνική οικονομία και σε δύσκολες στιγμές.

Στα χρόνια της κρίσης, τόσο η Παπαστράτος όσο και η Philip Morris International πήραν πολλές τολμηρές αποφάσεις. Αποφάσεις που αφορούσαν στο μετασχηματισμό του εργοστασίου από την παραγωγή των κλασικών τσιγάρων σε προϊόντα καινοτομίας, όπως τα προϊόντα θερμαινόμενου καπνού τα οποία ουσιαστικά δίνουν μία διαφορετική εμπειρία στον καταναλωτή μειώνοντας τη βλάβη, και τον μετασχηματισμό του επιχειρηματικού μοντέλου. Οι αλλαγές ξεκίνησαν σε μία δύσκολη στιγμή για τη χώρα, με μία επένδυση 300 εκατομμυρίων ευρώ εκείνη την περίοδο σε μία Ελλάδα η οποία προσπαθούσε να βγει από μία μακρά οικονομική κρίση.

Αυτή η επιχειρηματική απόφαση έχει χαρακτηριστικά απόφασης χωρίς επιχειρηματική επιστροφή στην ουσία, και έχει να κάνει με την απόφαση της Philip Morris International να στραφεί σε καινοτόμα προϊόντα τα οποία έχουν τη δυνατότητα να μειώσουν τη βλάβη σε σχέση με τα κλασικά καίόμενα. Και ταυτόχρονα, αποφασίσαμε να επενδύσουμε σε τεχνολογία και καινοτομία πρώτα απ' όλα να κατασκευάσουμε αυτά τα προϊόντα, αλλά και ταυτόχρονα να αποδείξουμε μέσω της επιστήμης τις δυνατότητες της μείωσης της βλάβης.

Και η απόφαση αυτή για την επένδυση εκείνη την περίοδο στην Ελλάδα δεν ήταν εύκολη. Η Παπαστράτος έπρεπε να αποδείξει στην Philip Morris International ότι η Ελλάδα άξιζε την προσοχή και την επένδυση εκείνη την περίοδο,

χρειάστηκε μεγάλη προσπάθεια και ουσιαστικά αναδείξαμε την προοπτική της ελληνικής οικονομίας, το αστείρευτο και ικανό ανθρώπινο δυναμικό της χώρας το οποίο ούτως ή άλλως πήγαινε πολύ καλά στο εξωτερικό.

Όλα πήγαν καλά και συνεχίσαμε με 2 ακόμα μεγάλες επενδύσεις το 2019 και μία πρόσφατα, ανεβάζοντας το συνολικό δείκτη επενδύσεων στα 700 εκατομμύρια ευρώ, με 400, περίπου, νέες θέσεις εργασίας, και σύντομα θα φτάσουμε την εξαγωγική δύναμη στα 300 εκατομμύρια ευρώ, συνολικά εξάγοντας σε περίπου 20 χώρες και στην Ιαπωνία.

Τα μαθήματα που πήραμε απ' όλη αυτή την εμπειρία είναι ότι, πρώτα απ' όλα, επενδύοντας στην καινοτομία και στην τεχνολογία σφυρηλατείς μία επιχειρηματική δύναμη, η οποία σε κάνει πολύ δυνατό να μαθαίνεις σε οποιαδήποτε αλλαγή συμβαίνει στο δυναμικό εξωτερικό περιβάλλον γιατί τα τελευταία χρόνια οι αλλαγές είναι πολύ έντονες.

Δεύτερον, το ελληνικό ανθρώπινο δυναμικό πραγματικά μπορεί και αναπτύσσεται και οι επιχειρήσεις οφείλουν να επενδύσουν σε αυτό αφού θα έχει πολλαπλασιαστικά οφέλη για τις ίδιες.

Τρίτον, πολύ σημαντικό είναι, δεν μπορεί να γίνει τίποτα χωρίς ουσιαστικά τους φορείς, το κράτος, τη γρήγορη λήψη αποφάσεων, το κατάλληλο νομοθετικό πλαίσιο, πάντα στο πλαίσιο της διαφάνειας και του δημοσίου διαλόγου που χρειάζεται και τέλος χρειάζεται τόλμη, κάποιες φορές τα πράγματα πάνε καλά, κάποιες άλλες φορές δεν πάνε καλά, αν πιστεύεις κάτι πρέπει να πας για αυτό και να το πετύχεις.

“

Στα χρόνια της κρίσης, τόσο η Παπαστράτος όσο και η Philip Morris International πήραν πολλές τολμηρές αποφάσεις.

Η Ελλάδα μπορεί να γίνει τεχνολογικός κόμβος της νοτιοανατολικής Ευρώπης

Της Μαρίας

Σταυρακαντωνάκη

Public Policy Manager Ελλάδας και Κύπρου της Amazon Web Services

Η Amazon Web Services ή, εν συντομία η AWS είναι η πιο ολοκληρωμένη και η πιο διαδεδομένη εταιρία CLOUD πλατφόρμας στον κόσμο. Με πάνω από 200 υπηρεσίες, με τεχνολογίες που συμπεριλαμβάνουν υπολογιστική ισχύ, databases, και όπως και αναδυόμενες τεχνολογίες όπως ML, AI, IOT και ούτω καθ' εξής.

Έτσι, έχουμε υφιστάμενες εφαρμογές τις οποίες μπορούμε εύκολα και γρήγορα και με χαμηλό κόστος να τις μεταφέρουμε στο Cloud και μετά μπορούμε να χτίσουμε ό,τι μπορείτε να φανταστείτε. Στην Ελλάδα ήρθαμε το 2020 με το Edge Location που ήταν η πρώτη υποδομή μας, η πρώτη μας επένδυση στη χώρα όπου ουσιαστικά ενώσαμε την Ελλάδα με το παγκόσμιο δίκτυο της AWS. Το 2021 ανακοινώσαμε το πρώτο μας γραφείο στην Αθήνα και την ίδια χρονιά επεκτείναμε την επένδυσή μας με την ανακοίνωση των τοπικών ζωνών όπως λένε ή local zones.

Γιατί ήρθαμε στην Ελλάδα; Γιατί είδαμε μία πολύ μεγάλη αύξηση στη ζήτηση των πελατών για τις υπηρεσίες μας στον ιδιωτικό τομέα. Αλλά όχι μόνο αυτό, είδαμε και μία ευκαιρία στη μεγάλη ψηφιακή μεταρρύθμιση που γίνεται στην Ελλάδα, να μπορέσουμε να στηρίξουμε αυτή την προσπάθεια.

Η Ελλάδα έχει κατανοήσει τι είναι το Cloud και το χρησιμοποιεί προς όφελος των πολιτών. Παράδειγμα αυτού είναι το Cloud First Policy, το οποίο είναι ο θεμέλιος λίθος για να χτιστεί ένα ψηφιακό κράτος. Η μεγάλη επιτυχία της Ελλάδας την εποχή του covid, με την πλατφόρμα εμβολι-

ασμού και το PLF, δεν έχει περάσει απαρατήρητο και έχει γίνει case study στην Ευρώπη.

Για τις ελληνικές εταιρίες, για τον ιδιωτικό τομέα, είμαστε εδώ για να στηρίξουμε μικρές και μεγάλες εταιρείες στην ψηφιοποίησή τους αλλά και στο να βελτιώσουμε τις υπηρεσίες που παρέχουν οι ίδιες στους δικούς τους πελάτες.

Πριν λίγους μήνες ανακοινώσαμε το Smart Island, το πρώτο Smart Island της AWS στον κόσμο και επιλέξαμε την Ελλάδα, τη Νάξο. Η ιδέα πίσω από το Smart Island ήταν να δείξουμε τι μπορεί το CLOUD να κάνει για τον πολίτη. Για τον πολίτη που ενδεχομένως να μην καταλαβαίνει το τεχνικό κομμάτι του CLOUD και πως λειτουργεί, αλλά να μπορεί να αντιληφθεί στην καθημερινότητά του πως αυτό ωφελεί τη ζωή του και την βελτιώνει.

Και συνεχίζουμε και επενδύουμε σε ανθρώπους. Με προγράμματα εκπαιδευτικά, όπως τα AWS Get IT και το AWS Academy, προσφέρουμε τη δυνατότητα σε μαθητές και φοιτητές να εκπαιδευτούν με δεξιότητες CLOUD και να δουν αν είναι κάτι που θέλουν να ακολουθήσουν στο μέλλον τους.

Πιστεύουμε ότι η Ελλάδα έχει μεγάλη προοπτική να γίνει ο τεχνολογικός κόμβος της νοτιοανατολικής Ευρώπης. Γιατί έχει το εκπαιδευμένο ανθρώπινο δυναμικό, έχει το καινοτόμο περιβάλλον νεοφυών επιχειρήσεων και είναι και στο σταυροδρόμι της Ευρώπης, της Ασίας και της Αφρικής.

“

Στην Ελλάδα είδαμε μία ευκαιρία στη μεγάλη ψηφιακή μεταρρύθμιση που γίνεται και θέλουμε να στηρίξουμε αυτή την προσπάθεια.

Προτεραιότητά μας είναι να υποστηρίξουμε την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας

Της Andreea Moraru

Επικεφαλής της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (EBRD) για Ελλάδα και Κύπρο

Η EBRD είναι ένας διεθνής οργανισμός, θεσμικός επενδυτής ο οποίος λειτουργεί σε 38 χώρες, σε 3 ηπείρους μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα. Στην Ελλάδα ξεκινήσαμε το 2015, τις επενδύσεις αρχικά για να υποστηρίξουμε τη χώρα και την οικονομική της ανάκαμψη. Έκτοτε οι δραστηριότητές μας επεκτάθηκαν, και τώρα υποστηρίζουμε όλους τους τομείς της ελληνικής οικονομίας.

Η αποστολή μας είναι να προσελκύουμε επενδύσεις. Από το 2015 έχουμε επενδύσει 6,5 δισ. ευρώ στην ελληνική οικονομία σε περίπου 100 projects. Οι περισσότερες επενδύσεις επιταχύνθηκαν τα τελευταία 4 χρόνια. Επιταχύνθηκαν χάρη στις μεταρρυθμίσεις που έτρεξε η κυβέρνηση, επιτρέποντας περισσότερες άμεσες ξένες επενδύσεις να έρθουν στη χώρα. Βλέπουμε πλέον εταιρείες να έχουν μεγαλύτερη επενδυτική όρεξη.

Οι στρατηγικές μας προτεραιότητες είναι να υποστηρίξουμε την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας μέσω της προώθησης εξαγωγικά προσανατολισμένων εταιρειών και να υποστηρίξουμε εταιρείες σε όλο το πεδίο, σε όλη την ελληνική οικονομία, μακροπρόθεσμα αλλά και σε μετοχικό επίπεδο. Αυτό είναι πολύ σημαντικό γιατί η οικονομία δε χρειάζεται απλά μόνο χρηματοδότηση, χρειάζεται και ίδια κεφάλαια.

Παίξαμε πολύ σημαντικό ρόλο σε κάποιες ιδιωτικοποιήσεις στην Ελλάδα, όπως στη ΔΕΗ πριν από μερικά χρόνια, και αναμένουμε ακόμα περισσότερες επενδύσεις αυτού του είδους.

Επίσης υποστηρίζουμε την πράσινη και την βιώσιμη υποδομή, είναι ζωτικής σημασίας για εμάς, η Ελλάδα να έχει μία μοναδική θέση, να μπορεί να γίνει πολύ σημαντικό ενεργειακό hub, ένας κόμβος και με χαρά βλέπουμε την ελληνική κυβέρνηση να επιταχύνει την ατζέντα, την πράσινη ατζέντα, και βλέπουμε ότι η ενεργειακή κρί-

ση βοήθησε σε αυτό, αρκετά. Με χαρά βλέπουμε πολλά projects να τρέχουν στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, υποστηρίζουμε πολλά εξ' αυτών είμαστε έτοιμοι να κάνουμε ακόμα περισσότερα όμως αυτός είναι ένας άλλος τομέας υποστήριξης της ανάπτυξης, και προσέλκυσης επενδυτών.

Επενδύουμε λοιπόν, με τρόπο άμεσο στις επενδύσεις αλλά και μέσω έκδοσης ομολόγων για εταιρίες, οι οποίες αξιοποιούν αυτά τα ομόλογα. Είναι πολύ σημαντική η στήριξή μας για την ελληνική οικονομία, έχουμε και πολλά εργαλεία για να υποστηρίξουμε περαιτέρω τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, αναγνωρίζοντας τον ρόλο τους. Με το υπουργείο Ανάπτυξης είχαμε συνεργασία και την υποστήριξή του σε αυτό το project.

Μέχρι στιγμής έχουμε υποστηρίξει 500 μικρομεσαίες επιχειρήσεις, μέσω διαφορετικών εργαλείων σε διαφορετικούς τομείς, για να γίνουν πιο ανταγωνιστικές και πιο αποδοτικές.

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να υποστηρίξουμε την ανθεκτικότητα του χρηματοοικονομικού τομέα. Οι τράπεζες είναι πολύ σημαντικές για να στηριχθεί η οικονομία και ξεκινήσαμε με την ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών το 2015. Τώρα θέλουμε ακόμα πιο εξειδικευμένα εργαλεία τα οποία θα βοηθήσουν τις τράπεζες να αναδιαρθρώσουν τα κεφάλαιά, τους να προχωρήσουν σε τιτλοποιήσεις, σε σύνθετα προϊόντα. Τα εργαλεία αυτά θα τις βοηθήσουν να γίνουν πιο ανθεκτικές.

Επίσης, εκτός του τραπεζικού τομέα, είμαστε πολύ δραστήριοι στον ασφαλιστικό τομέα, στον τομέα της τεχνολογίας και στον τομέα των πληρωμών. Βλέπουμε αυτούς τους τρεις πυλώνες ως στρατηγικής σημασίας για τις επενδύσεις και για την ανάπτυξη της οικονομίας και την προσέλκυση περαιτέρω άμεσων ξένων επενδύσεων που θα κλείσουν το επενδυτικό κενό.

“

Από το 2015 έχουμε επενδύσει 6,5 δισ. ευρώ στην ελληνική οικονομία σε περίπου 100 projects. Οι περισσότερες επενδύσεις επιταχύνθηκαν τα τελευταία 4 χρόνια.

Ψηφιοποίηση 4.000 υπηρεσιών μέσα στην επόμενη τετραετία

Του Κυριάκου Πιερρακάκη

Υπουργού Ψηφιακής Διακυβέρνησης

Η κεντρική μας στόχευση έχει να κάνει με το νέο Δημόσιο, με την αλλαγή των διαδικασιών. Αυτήν υπηρετούμε και παρά τις εκκρεμότητες τα τελευταία τέσσερα χρόνια η βελόνα κουνήθηκε με πολύ μεγάλη ταχύτητα.

Αυτό το οποίο επιδιώξαμε να κάνουμε, σε σχέση με τα ψηφιακά, τα τελευταία τέσσερα χρόνια, ήταν μέσα από ένα νέο υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης να μπορέσουμε να αλλάξουμε την εξυπηρέτηση πολιτών και επιχειρήσεων με το Δημόσιο. Κεντρική μεταρρύθμιση ορίστηκε το gov.gr, ο νέος πυλώνας επαφής του πολίτη με το Δημόσιο, συγκεντρώσαμε αρχικά μέσα σε 9 μήνες τις υφιστάμενες υπηρεσίες που ήταν 501 και τώρα έχουμε 1.530, οι οποίες ξανασχεδιάζονται, απλουστεύονται και ενσωματώνονται στην πλατφόρμα.

Ενα κλασικό παράδειγμα είναι η γραφειοκρατία που υπάρχει στη γέννηση ενός παιδιού. Ήταν πέντε βήματα μέχρι τον Φεβρουάριο του 2020 και έγινε ένα βήμα.

Στο ερώτημα πόσες είναι οι συνολικές υπηρεσίες που παρέχει η χώρα σας, η απάντηση είναι ότι τα περισσότερα κράτη δεν έχουν κάνει αυτή την αποτίμηση των υπηρεσιών. Στην Ελλάδα έχουμε το πρόγραμμα ΜΙΤΟΣ, με το οποίο αποτιμώνται οι υπηρεσίες που φτάνουν τις 5.500 διαδικασίες. Πρόκειται για υπηρεσίες που είναι εξωστρεφείς, δηλαδή οι υπηρεσίες που ουσιαστικά το κράτος αλληλοεπιδρά με τον πολίτη και την επιχείρηση. Στόχος μας είναι ότι οι 4.000 υπηρεσίες που εκκρεμούν αυτή τη στιγμή να ψηφιοποιηθούν την επόμενη τετραετία. Κεντρική γραμμή είναι να τελειώσουμε αυτήν τη μετάβαση και ταυτόχρονα να ξανασχεδιάσουμε τις υπηρεσίες με έναν τρόπο πολιτοκεντρικό.

Έχουμε ακόμη πολλά σημεία του κράτους που δεν έχουν μεταρρυθμιστεί και δεν έχουν αλλάξει, πολλές εκκρεμότητες που πρέπει να κλείσουν και να ολοκληρωθούν. Αλλά αυτό πρέπει να γίνει ταυτόχρονα με μια μετάβαση τεχνολογική η οποία θα είναι ραγδαία.

Πάντα είχαμε αυτό τον δυϊσμό, όταν αναλαμβάναμε. Από τη μία βλέπαμε ότι ήμασταν ένα κράτος που στην κινητή τηλεφωνία, όχι στη σταθερή, πάει πάρα πολύ καλά, στη σταθερή όχι, στη σταθερή είμαστε ουραγός στην Ευρωπαϊκή Ένωση και αυτό το χάσμα πάμε να καλύψουμε. Στην

κινητή όμως ήμασταν στους τρεις πρώτους που κάναμε τη μετάβαση.

Από την άλλη οι συντάξεις δεν έβγαιναν στην ώρα τους, επειδή δεν είχαμε ψηφιοποιημένη την ασφαλιστική ιστορία. Αυτό λύθηκε για τις κύριες. Για τις επικουρικές δεν έχει λυθεί ακόμα και είναι μία διαδικασία που πάει παράλληλα με την ψηφιοποίηση και με τα έργα του Ταμείου Ανάκαμψης.

Δεν πρέπει να χάσουμε το επόμενο κάλεσμα, το οποίο είναι όλες οι νέες τεχνολογίες της 4ης βιομηχανικής επανάστασης, το ChatGPT. Όλα αυτά είναι ήδη στη ζωή μας και πρέπει να τα εντάξουμε και να τα ενσωματώσουμε στην κυβερνητική πολιτική εκεί που πραγματικά θα έχει πολύ μεγάλη προστιθέμενη αξία και μεγάλο νόημα.

Στις κυβερνητικές προτεραιότητες ήταν η εμπειρία των πολιτών. Τα δεδομένα μιλάνε μόνα τους. Το ελληνικό Δημόσιο σε τέσσερα χρόνια τριπλασίασε τις υπηρεσίες του κι έτσι εκατονταπλασίασε την εξυπηρέτηση του κόσμου. Οι ψηφιακές συναλλαγές έφτασαν τις 1,2 δισεκατομμύρια. Ο πλήρης ανασχεδιασμός της διαδικασίας αλλάζει τελείως και τον τρόπο και την εμπειρία του πολίτη, αλλά και τον τρόπο που λειτουργεί το κράτος. Αυτό που κοιτάζουμε να κάνουμε είναι να αλλάξουμε τις διαδικασίες του κράτους.

Το πιο ουσιαστικό όλων είναι η δημοπρασία για πρώτη φορά του μεγαλύτερου έργου κυβερνοασφάλειας στην ιστορία της χώρας, το οποίο αφορά στη διασφάλιση των υποδομών του υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης. Είναι πολύ ουσιαστικό να επενδύσουμε στην κυβερνοασφάλεια, θα είναι το πεδίο ουσίας των επόμενων δεκαετιών να μπορέσουμε να διασφαλίσουμε όλα τα συστήματα όσο κάνουμε την ψηφιακή μετάβαση. Η δική μας δουλειά είναι το κομμάτι το οποίο αφορά τις ψηφιακές δημόσιες υπηρεσίες, τη διαλειτουργικότητα και τη γενική στρατηγική. Από κει και πέρα κάθε οργανισμός έχει την ευθύνη να αναβαθμίζει την τεχνολογική του λειτουργία και τα συστήματα ασφαλείας του.

Το ταμείο Ανάκαμψης μας επιτρέπει να χρηματοδοτήσουμε το σύνολο αυτής της στρατηγικής και για τις ψηφιακές δημόσιες υπηρεσίες και για εργαλεία για μικρομεσαίες επιχειρήσεις και άλλα για να μπορέσουμε να καλύψουμε και τα κενά και να κάνουμε και τη μετάβαση.

“

Δεν πρέπει να χάσουμε το επόμενο κάλεσμα το οποίο είναι όλες οι νέες τεχνολογίες της 4ης βιομηχανικής επανάστασης όπως το ChatGPT.

Οι προκλήσεις και οι κίνδυνοι της ψηφιακής επανάστασης

Του Αλέξη Χαρίτων

Βουλευτή του ΣΥΡΙΖΑ – Προοδευτική Συμμαχία

Τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει θετικά βήματα στην ψηφιοποίηση των υπηρεσιών ή εφαρμογών, όπως επίσης πολύ θετικό και εναρκτήριο λάκτισμα όλης αυτής της διαδικασίας ήταν η δημιουργία του Υπουργείου Ψηφιακής Πολιτικής το 2016.

Το ζήτημα είναι αν αυτές οι πρωτοβουλίες, αν αυτές οι προσπάθειες συνοδεύονται από μία συνολική πολιτική μεταρρύθμισης του ίδιου του κράτους. Γιατί πολύ καλές οι παρεμβάσεις οι οποίες γίνονται στο front desk, αλλά να δούμε τι γίνεται και στο back office.

Και εκεί βλέπουμε ότι πάρα πολλές φορές το κράτος συνεχίζει ή ενδεχομένως σε πάρα πολλές περιπτώσεις λειτουργεί ακόμα με χειρότερο τρόπο, με απαξίωση δημόσιων πολιτικών, με απαξίωση δημόσιων λειτουργιών, με απαξίωση δημόσιων υποδομών όπως είδαμε και στην περίπτωση των σιδηροδρόμων.

Είναι πολύ σημαντικό να δούμε πώς συνδέονται οι επιμέρους πρωτοβουλίες για υπηρεσίες, για εφαρμογές οι οποίες διευκολύνουν την καθημερινότητα και τη ζωή των πολιτών, με τη συνολική μεταρρύθμιση ενός κράτους το οποίο θα γίνει πιο αποτελεσματικό, πιο λειτουργικό και πιο αποδοτικό στη σχέση του με πολίτες και με επιχειρήσεις.

Χρειαζόμαστε μία εθνική στρατηγική για τις επενδύσεις τις οποίες θέλουμε να προσελκύσουμε στη χώρα μας, οι οποίες θα παράγουν εγχώρια προστιθέμενη αξία, οι οποίες θα δίνουν τη δυνατότητα στις ελληνικές επιχειρήσεις να επωφεληθούν σε επίπεδο τεχνολογίας από την ώσμωσή τους, από την επικοινωνία τους και τη συνεργασία τους με διεθνείς ομίλους. Θέλουμε επενδύσεις οι οποίες θα δίνουν τη δυνατότητα για συνολικότερη αναβάθμιση του παραγωγικού ιστού της χώρας και βεβαίως, στους κλάδους της τεχνολογίας και της πληροφορικής, έχουμε τη δυνατότητα αξιοποιώντας και το ανθρώπινο δυναμικό

της χώρας, να υλοποιήσουμε τέτοιες επενδύσεις.

Αρκεί βεβαίως το ανθρώπινο δυναμικό να αντιμετωπίζεται και να αμείβεται με τον τρόπο που του αναλογεί για να μην έχουμε ένα νέο κύμα brain drain, όπως είχαμε την προηγούμενη 10ετία και βεβαίως το δημόσιο, το κράτος, να έχει όλους εκείνους τους υποστηρικτικούς μηχανισμούς που σχεδιάζουν αξιολογούν και υλοποιούν μία επένδυση έτσι ώστε να μπορέσουμε το επόμενο διάστημα να δούμε τη χώρα μας να αναβαθμίζεται συνολικά και στο ζήτημα των ψηφιακών τεχνολογιών.

Σε σχέση με τον ευρωπαϊκή δείκτη και σε σχέση με τον αντίστοιχο δείκτη του ΟΟΣΑ, η χώρα μας δυστυχώς παραμένει σε πάρα πολύ χαμηλό επίπεδο, ως προς τις ψηφιακές δεξιότητες αλλά και ως προς τη διείσδυση των ψηφιακών τεχνολογιών στην οικονομία και στις επιχειρήσεις.

Οι προκλήσεις που θέτει η ψηφιακή επανάσταση και η 4η τεχνολογική επανάσταση είναι προκλήσεις οι οποίες, ακριβώς όπως λέει και η λέξη, εμπεριέχουν πολύ μεγάλες δυνατότητες αλλά εμπεριέχουν και κινδύνους. Κινδύνους όσον αφορά τις ανισότητες που μπορεί να δημιουργήσουν στο ίδιο το παραγωγικό σύστημα της χώρας, μεταξύ αυτών οι οποίοι μπορεί να προχωρήσουν μπροστά και αυτών οι οποίοι δεν μπορούν να παρακολουθήσουν τις εξελίξεις και μένουν πίσω.

Άρα και εδώ, ο ρόλος του κράτους και της παροχής ίσων ευκαιριών προς όλους, και η αξιοποίηση χρηματοδοτήσεων που έχουμε στη διάθεσή μας όπως είναι το Ταμείο Ανάκαμψης, για την αναβάθμιση του συνόλου του παραγωγικού ιστού της χώρας, είναι απολύτως κρίσιμος για να έχουμε μία μετάβαση, μία ψηφιακή μετάβαση, η οποία θα συμπεριλαμβάνει όλες τις ελληνικές επιχειρήσεις, και όχι μόνο λίγους νικητές και πάρα πολλούς χαμένους.

“

Οι προκλήσεις που θέτει η ψηφιακή επανάσταση και η 4η τεχνολογική επανάσταση είναι προκλήσεις οι οποίες εμπεριέχουν πολύ μεγάλες δυνατότητες αλλά εμπεριέχουν και κινδύνους.

Προτεραιότητα σε ασφαλείς και βιώσιμες ψηφιακές υποδομές

Του Ανδρέα Σπυρόπουλου

Γραμματέα της Κεντρικής Πολιτικής Επιτροπής του ΠΑΣΟΚ – Κινήματος Αλλαγής

Η χώρα μας, η οικονομία μας βρίσκεται αντιμέτωπη με μεγάλες προκλήσεις. Οι Έλληνες πολίτες διαπίστωσαν τον νέο Γολγοθά της ψηφιακής πλέον γραφειοκρατίας, που δημιουργήθηκε με τη διαδικασία υποβολής για το Market pass (και τα υπόλοιπα επιδόματα). Η κοινωνία και η οικονομία έχει ανάγκη τώρα την ψηφιακή μετάβαση. Ζητούμενο δεν είναι η ψηφιοποίηση της γραφειοκρατίας, αλλά η απλοποίηση των διαδικασιών.

Το ΠΑΣΟΚ – Κίνημα Αλλαγής διαθέτει συγκεκριμένο σχέδιο για την Ψηφιακή Ελλάδα, καθώς είναι το μόνο κόμμα που έχει πρωταγωνιστήσει στον τόπο με ψηφιακές μεταρρυθμίσεις όπως: Το orengonon, το taxisnet, στο οποίο βασίστηκε το gov.gr σήμερα, όπως και πληθώρα από πληροφοριακά συστήματα που σχεδιάστηκαν και υλοποιήθηκαν, σωστά, για την εποχή τους, από τις κυβερνήσεις του ΠΑΣΟΚ. Σημαντικό βήμα ήταν η ηλεκτρονική συνταγογράφηση περιόρισε το κόστος στον κλάδο της υγείας – εκεί στηρίχθηκε και η άυλη συνταγογράφηση (ΗΔΙΚΑ) σήμερα. Δεν μπορώ να παραλείψω τη Διαύγεια, που αποτέλεσε έργο του ΠΑΣΟΚ για τη διαφάνεια και την αξιοκρατία στον τόπο.

Για εμάς η διαφάνεια, η λογοδοσία και η συμμετοχικότητα είναι στο DNA του ΠΑΣΟΚ. Το κάνουμε και πράξη, με την ψηφιακή κοινωνία που όλοι οι πολίτες και φορείς μπορούν να μας πουν ιδέες για το πρόγραμμα μας, αλλά και με το mobile app μας καθώς είμαστε το πρώτο κόμμα που διαθέτει εφαρμογή για κινητά.

Έχουμε από τις πιο αργές και ακριβές προβάσεις στο internet σε όλη την Ευρώπη. Σύμφωνα με πρόσφατη έκθεση της Eurostat, τις τελευταίες θέσεις αναφορικά με το ποσοστό κάλυψης στις ταχύτητες του ίντερνετ βρίσκεται η Ελλάδα. Αυτό οφείλεται βασικά στο καρτέλ της Ένωσης Εταιρειών Κινητής Τηλεφωνίας.

Διαπιστώσαμε, με τον πιο τραγικό τρόπο, με

το δυστύχημα στα Τέμπη ότι το Υπουργείο Μεταφορών δεν έχει προτεραιότητες για το δημόσιο συμφέρον. Η τραγωδία των Τεμπών αναδεικνύει την ανάγκη για ένα άλλο μοντέλο διακυβέρνησης με προτεραιότητα το δημόσιο συμφέρον και η ψηφιακή πολιτική έχει ρόλο.

Προτεραιότητα πρέπει να είναι οι ασφαλείς και βιώσιμες ψηφιακές υποδομές – ψηφιοποίηση δημόσιων υποδομών και δικτύων με ασύρματες και ενσύρματες τεχνολογίες, που βελτιώνουν την ασφάλεια στον σιδηρόδρομο και λειτουργούν ήδη σε άλλες χώρες.

Για εμάς σημαντικό είναι να στηριχθεί η μικρομεσαία επιχειρηματικότητα στην ψηφιακή μετάβαση, ώστε αυτή να συμπεριλαμβάνει όλες τις επιχειρήσεις. 7 στις 10 μικρομεσαίες επιχειρήσεις είναι αποκλεισμένες από τις χρηματοδοτήσεις. Μόνο το 39% των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων παρουσιάζουν βασικό επίπεδο ψηφιακής έντασης έναντι 55% που είναι ο μέσος όρος της ΕΕ. Μόνο 68 εταιρείες με 1,2 δισ. ευρώ έχουν ενταχθεί στο Ταμείο Ανάκαμψης.

Η Ελλάδα κατατάσσεται και πάλι 25η μεταξύ των 27 κρατών μελών της ΕΕ στην έκδοση του δείκτη ψηφιακής οικονομίας και κοινωνίας.

Αρκετά είναι και τα έργα ψηφιακής πολιτικής σε εκκρεμότητα που έχουν ενταχθεί στο Ταμείο Ανάκαμψης και χρηματοδοτούνται με 700 εκατ. ευρώ, όπως είναι η ψηφιοποίηση Υποθηκοφυλακείων, ο Ενιαίος Ψηφιακός Χάρτης, η ψηφιοποίηση Πολεοδομιών, καθυστερούν μέσα από χρονοβόρες διαδικασίες.

Έχουμε διαμορφώσει ένα ολοκληρωμένο σχέδιο για την ψηφιακή μετάβαση με δίκαιο τρόπο, το σχέδιο Ψηφιακή Ελλάδα. Θέλουμε μια κοινωνία χωρίς ανισότητες και ψηφιακό χάσμα με ασφαλείς και βιώσιμες ψηφιακές υποδομές με ψηφιοποίηση δημόσιων υποδομών και δικτύων.

“

Θέλουμε μια κοινωνία χωρίς ανισότητες και ψηφιακό χάσμα με ασφαλείς και βιώσιμες ψηφιακές υποδομές με ψηφιοποίηση δημόσιων υποδομών και δικτύων.

Θέλουμε να επεκτείνουμε το τεχνολογικό μας αποτύπωμα στην Ελλάδα

Του Greg Lavender

Senior VP, Chief Technology Officer
και General Manager of the Software
and Advanced Technology Group
at Intel Corporation

Όλος ο κόσμος είναι ψηφιακός και γίνεται όλο και περισσότερο ψηφιακός, η τεχνολογία αλλάζει και εξελίσσεται πολύ γρήγορα, μιλάμε για τεχνητή νοημοσύνη, μιλάμε για άλλα μοντέλα τεχνολογίας, για το ChatGPT. Και αυτό είναι μόνο η αρχή της νέας επανάστασης, στην οποία η τεχνητή νοημοσύνη εντάσσεται, και δημιουργεί και πολλά ηθικά ζητήματα. Ωστόσο είναι μία τεχνολογία που μας δίνει πολλές νέες δυνατότητες.

Μπορεί να δώσει πολλές λύσεις σε πελάτες πολλών διαφορετικών ειδών, πολλών διαφορετικών τεχνολογιών. Επομένως προχωράμε σε αυτό το νέο μέλλον και θα πρέπει να έχουμε στο νου μας τη βιωσιμότητα και έτσι θα μπορούσαμε να διαθέσουμε και την τεχνητή νοημοσύνη σε όλους. Τουλάχιστον αυτό προσπαθούμε να κάνουμε στην Intel.

Όλα αυτά είναι ευκαιρίες για νέες τεχνολογίες, για άτομα με ειδικές ανάγκες, για όλη την κοινωνία. Είναι σημαντικό να δούμε πώς μπορούμε στο πλαίσιο της ψηφιοποίησης να προστατέψουμε και το απόρρητο των δεδομένων.

Η ασύρματη τεχνολογία εξελίσσεται, έχουμε το wifi, όλα εξελίσσονται με την ταχύτητα του φωτός και έχουμε πολλά προγράμματα εκπαίδευσης τεχνητής νοημοσύνης, και φυσικά προγράμματα cloud.

Τα πράγματα αλλάζουν, αυτό το ξέραμε και πολλά χρόνια, πριν και χρειάστηκαν πολλά χρόνια για να μπορέσουμε να φτάσουμε σε αυτό το σημείο καμής και να δούμε πώς θα προχωρήσουμε με την τεχνολογία. Η Intel αυτό εξετάζει, πως η τεχνολογία θα μπορέσει να εξελιχθεί περισσότερο στο μέλλον. Επενδύουμε δεκάδες εκατομμύ-

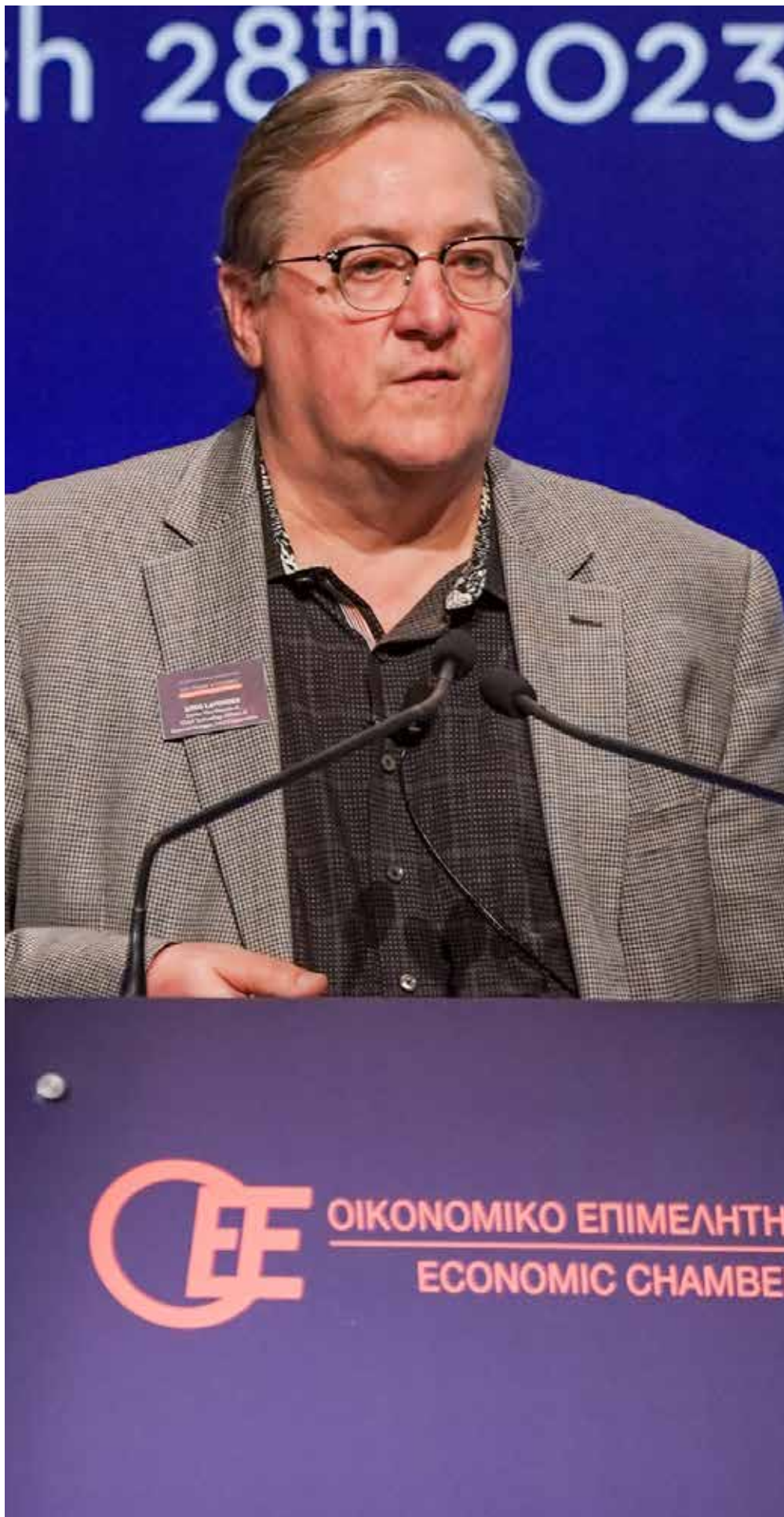
ρια δολάρια σε τεχνολογίες και στην κατασκευή εξαρτημάτων. Εμείς οι ίδιοι δημιουργούμε τα chips, τα σχεδιάζουμε τα κατασκευάζουμε, και έτσι σχεδιάζουμε τις νέες τεχνολογίες κατασκευής αυτών των νέων chips στο μέλλον.

Έχουμε επίσης ανταγωνιστές, τουλάχιστον σε επίπεδο δημιουργίας καρτών μνήμης, οι οποίοι κάνουν και αυτοί εξαιρετική δουλειά αλλά και στις τεχνολογίες ημιαγωγών που χρησιμοποιούμε για ηλεκτρονικά εξαρτήματα και συσκευές. Φυσικά οποιοσδήποτε μπορεί να φέρει το σχέδιό του στο εργοστάσιό μας για να το φτιάξουμε, γιατί αυτό που λέμε στην Intel είναι ότι το λογισμικό είναι η καρδιά του εξοπλισμού. Αυτή τη στιγμή δουλεύουμε στα λογισμικά, έχουμε πολύ προσωπικό που ασχολείται με αυτό και την εξελίξη τους.

Η Intel δραστηριοποιείται στην Ευρωπαϊκή Ένωση πάνω από 30 χρόνια. Υπάρχει συνεργασία και θέλουμε να επεκτείνουμε το τεχνολογικό μας αποτύπωμα σε όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας.

Στην Intel δίνουμε μεγάλη αξία στη συνεργασία δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Έχουμε εταιρείες στην Ελλάδα, σύντομα θα έχουμε εργοστάσια παραγωγή στην Ευρώπη, για μικροεπεξεργαστές θα συνεργαστούμε με την Microsoft και την Accenture για να φέρουμε αυτή τη βασική τεχνολογία core technology σε επίπεδο software και επιτρέποντας έτσι στην ελληνική οικονομία να αναπτύξει δικές της λύσεις, να εκσυγχρονίσει την τεχνολογία και τα συστήματα που χρησιμοποιεί. Και ενδεχόμενα να ξεκινήσει μία επανάσταση σε επίπεδο τεχνολογίας όχι μόνο για την Ελλάδα αλλά για όλη την περιοχή.

“

Είναι σημαντικό να δούμε πώς μπορούμε στο πλαίσιο της ψηφιοποίησης να προστατέψουμε το απόρρητο των δεδομένων.

Η τεχνητή νοημοσύνη είναι η μεγαλύτερη επανάσταση μετά το Internet

Του Θεοδόση Μιχαλόπουλου

*CEO της Microsoft Ελλάδας,
Κύπρου και Μάλτας*

Ζούμε σε έναν κόσμο που η μακροοικονομία έχει φέρει πολλές προκλήσεις μετά την πανδημία, την κρίση παγκοσμίως με τον πληθωρισμό να δημιουργεί πολλά προβλήματα. Είναι ενδιαφέρον το γεγονός ότι οι CEO των μεγαλύτερων οργανισμών, συμπεριλαμβανομένων και των οργανισμών στην Ελλάδα, προσπαθούν να μειώσουν τις δαπάνες αλλά αυξάνουν τις δαπάνες σε τεχνολογία και σε IT. Γιατί το κάνουν αυτό; Γιατί η τεχνολογία είναι ένας παράγοντας αποπληθωρισμού. Όταν μία εταιρεία επενδύει στην τεχνολογία τότε μπορεί να παράγει και να λειτουργεί πολύ πιο αποδοτικά.

Και τι λέμε για την επένδυση στην τεχνολογία σήμερα; Είτε μιλάμε για κυβέρνηση, για χώρα, μιλάμε για το Cloud. Γιατί; Γιατί αυτός είναι ο τρόπος να χρησιμοποιήσουμε να αξιοποιήσουμε όλες τις ευκαιρίες που έχουμε, τους τρόπους που έχουμε και πολλά πράγματα έχουν συμβεί στην Ελλάδα επειδή ακριβώς έχουμε το Cloud. Γιατί αν δεν είχαμε το Cloud πολλά δε θα υπήρχαν, όπως η πλατφόρμα για τον εμβολιασμό ή το MyData. Η πλατφόρμα αυτή δε θα λειτουργούσε σε καμία περίπτωση με τόσες συναλλαγές που γίνονται κάθε μέρα.

Και πέρα απ' όλα αυτά, το Cloud είναι πολύ ασφαλές, μακράν το ασφαλέστερο, η ασφαλέστερη επένδυση που μπορεί να γίνει σήμερα σε επίπεδο τεχνολογίας, για να μη μιλήσω φυσικά για το χαρτί που δεν είναι καθόλου ασφαλές. Αν πάτε σ' ένα γραφείο σε μία δημόσια υπηρεσία στην Ελλάδα θα δείτε χαρτιά παντού. Αυτό φυσικά δεν παρέχει καμία ασφάλεια.

Από την άλλη, το Cloud παρέχει τη μεγαλύτερη ασφάλεια και είναι η πιο πράσινη επιλογή που

μπορείτε να κάνετε καθώς μειώνετε το αποτύπωμα άνθρακα. Υπάρχει μια πολύ μεγάλη συζήτηση σχετικά με την τεχνητή νοημοσύνη και αν θέλουμε να αξιοποιήσουμε τις ευκαιρίες που μας δίνει και το ChatGPT, τότε σίγουρα πρέπει να χρησιμοποιήσουμε το Cloud.

Το ελληνικό οικοσύστημα κάνει αυτή την επένδυση, εμείς ως Microsoft επενδύουμε στην Ελλάδα, είμαστε στο τελικό στάδιο της απόκτησης αδειών για κέντρα δεδομένων, θα συνεχίσουμε να επενδύουμε στην απόκτηση και στην αναβάθμιση δεξιοτήτων.

Στο παρελθόν μας ενδιέφερε περισσότερο το πανεπιστήμιο και όχι τόσο οι δεξιότητες. Πλέον οι νέες τεχνολογίες απαιτούν δεξιότητες και είμαστε περήφανοι που έχουμε καταφέρει να δώσουμε τέτοιες δεξιότητες σε φοιτητές, σε δημοσίους υπαλλήλους, σε άτομα των εταιριών με τις οποίες συνεργαζόμαστε, σε δικούς μας ανθρώπους.

Έχουμε λοιπόν πιστοποιήσει 5.000 δημόσιους υπαλλήλους στην απόκτηση τεχνολογικών δεξιοτήτων, και αυτό τους δίνει τη δυνατότητα να τα κάνουν όλα καλύτερα. Επομένως όσο περισσότερες δεξιότητες έχουμε τόσο καλύτερα μπορούμε να κάνουμε τα πράγματα όταν έρθει και η τεχνητή νοημοσύνη. Η τεχνητή νοημοσύνη όπως εξελίσσεται σήμερα είναι η μεγαλύτερη επανάσταση μετά το Internet.

Επομένως, ό,τι θα συμβεί τα επόμενα χρόνια, 1 - 2 χρόνια, θα είναι καταπληκτικό για το πως θα αλλάξει ο κόσμος, πώς θα γίνονται οι δουλειές. Ορισμένες δουλειές ενδεχομένως θα καθούν, αλλά θα δημιουργηθούν πολλές άλλες.

Είμαστε 30 χρόνια ως Microsoft στην Ελλάδα και θα συνεχίσουμε να επενδύουμε στη χώρα.

“

Είμαστε 30 χρόνια ως Microsoft στην Ελλάδα και θα συνεχίσουμε να επενδύουμε στη χώρα.

Η τεχνολογία σύμμαχος στην προσέλκυση ταλέντων

Του Κυριάκου Σαμπατάκακ

*Country Managing Director
Accenture*

Κλείσαμε 30 χρόνια στην Ελλάδα και είμαστε πολύ υπερήφανοι που δραστηριοποιούμαστε στην ελληνική αγορά αυτά τα χρόνια. Θα συνεχίσουμε να το κάνουμε γιατί βλέπουμε τους εαυτούς μας ως ευαγγελιστές της τεχνολογίας στην ελληνική αγορά. Είναι αυτό που θέλουμε να κάνουμε.

Προσπαθούμε να πείσουμε τους ανθρώπους για την αξία της τεχνολογίας, νομίζω ότι πλέον όλοι την κατανοούν και το σημαντικότερο είναι ότι κατανοούν ότι η τεχνολογία δεν είναι απλώς κάτι υποστηρικτικό σε μία εταιρεία. Είναι ο βασικός άξονας μιας επιχείρησης.

Υπάρχουν πέντε διαφορετικές δυνάμεις οι οποίες εξελίσσουν την οικονομία.

Το πρώτο είναι η αναμόρφωση των επιχειρήσεων. Η τεχνολογία με το Cloud μας παρέχει άμεση πρόσβαση σε δεξιότητες, σε πληροφορικά συστήματα, πράγματα που δεν είχαμε ξαναδεί.

Το δεύτερο είναι ότι βλέπουμε μία έκρηξη δεδομένων. Τα δεδομένα έχουν τρομερή αξία βλέπουμε λοιπόν πολλές ελληνικές επιχειρήσεις και πώς δουλεύουν με τα δεδομένα για να μπορέσουν να λάβουν καλύτερα τις αποφάσεις και να εξελίξουν την επιχείρηση.

Το τρίτο είναι η τεχνητή νοημοσύνη. Χρησιμοποιούμε ήδη την τεχνητή νοημοσύνη στην Ελλάδα. Κάποιοι γνωρίζουν ότι στην Ελλάδα ως Accenture έχουμε δημιουργήσει ένα κέντρο Αριστείας, παγκόσμιο κέντρο Αριστείας και είναι το πρώτο στην Ευρώπη. Χρησιμοποιούμε τις δεξιότητες που έχουμε σ' αυτό το κέντρο για να εξυπηρετήσουμε την παγκόσμια κοινότητα.

Η καινούργια τεχνολογία μας έχει επιτρέψει να κάνουμε αλλιώς την δουλειά μας. Το ίδιο έκανε και ο covid. Άρα πολλές επιχειρήσεις επανεξέτασαν τον τρόπο με τον οποίον λειτουργούν. Αυτό έχουμε φτάσει σε ένα concept πιο ευέλικτης επιχείρησης την οποία αποδέχεται το κοινό και

βλέπουμε ότι όντως φέρνει πολύ καλά αποτελέσματα. Και ως Accenture είμαστε πολύ υπερήφανοι που βοηθήσαμε τις επιχειρήσεις να το κάνουν αυτό, να περάσουν σ' αυτό το μοντέλο με επιτυχία.

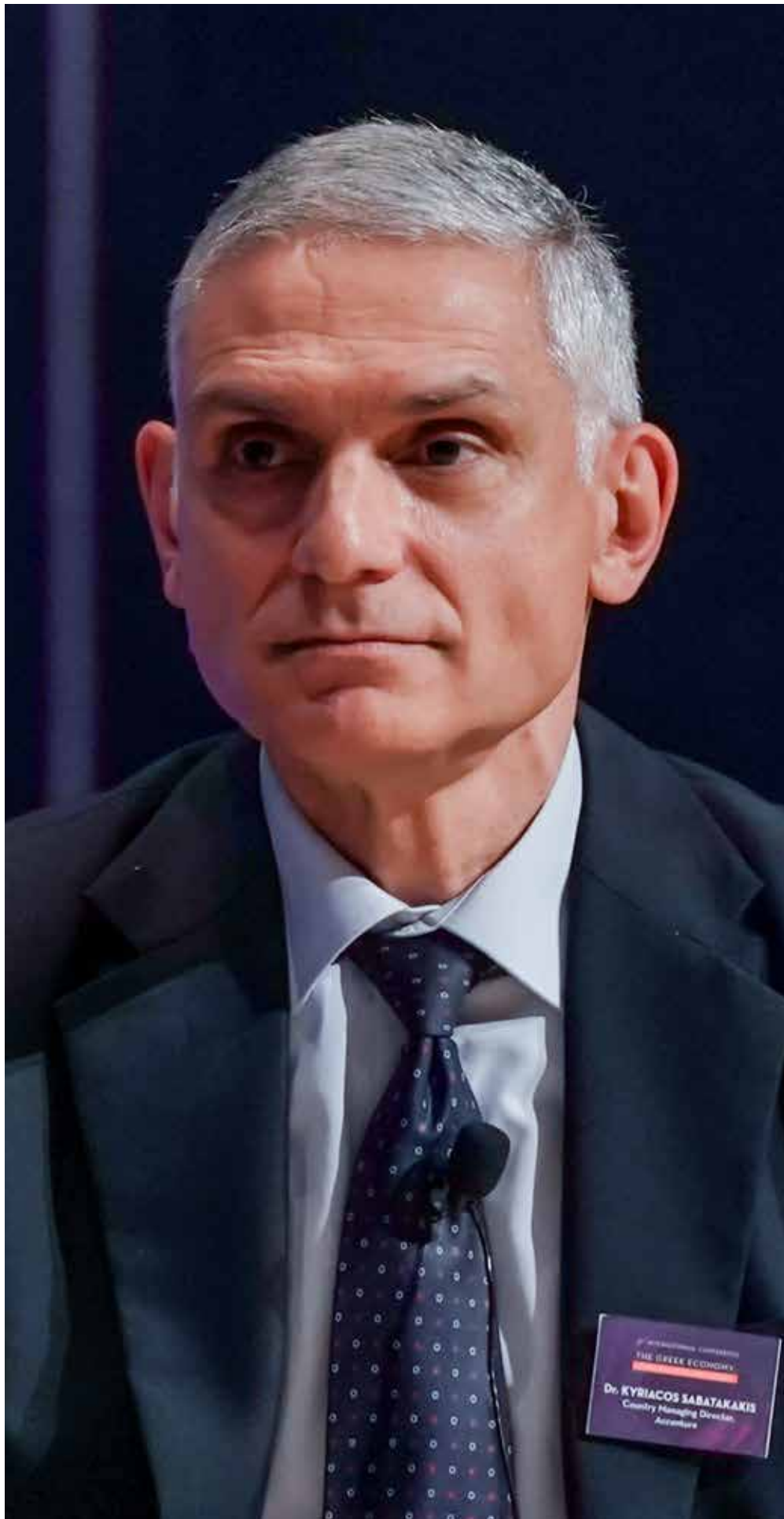
Θα εστιάσω στο ταλέντο. Ένα μεγάλο ζήτημα είναι πώς θα μπορέσει να προσελκύσει ταλέντα και να τα εξελίξει. Η προσέλκυση ταλέντων ήταν κάτι που δεν είχε πάρει τις διαστάσεις που θα έπρεπε στην Ελλάδα. Τώρα, βλέπουμε μία συνεργασία μεταξύ του ακαδημαϊκού τομέα και της αγοράς εργασίας. Πλέον βλέπουμε αυτό να συμβαίνει περισσότερο.

Στην Accenture κάθε καλοκαίρι έχουμε πολλούς φοιτητές οι οποίοι κάνουν την πρακτική τους άσκηση και στη συνέχεια τους βλέπουμε να εξελίσσονται. Το θέμα όμως δεν είναι μόνο να προσελκύσει τα ταλέντα αλλά και να τα διατηρήσει. Άρα πρέπει να τα εξελίξεις.

Ως εταιρία επενδύουμε περισσότερο από 1,1 δισ. δολάρια σε εκπαίδευση κάθε χρόνο. Στην Ελλάδα έχουμε ένα πρόγραμμα που λέγεται Get Trained - Get Tired και στην ουσία θέλουμε επιστήμονες των θετικών κατευθύνσεων, των θετικών επιστημών και τους εντάσσουμε σε προγράμματα upskilling.

Και αυτός είναι ένας τρόπος να αντιμετωπίσουμε αυτό το θέμα με τα ταλέντα που υπάρχουν στην Ελλάδα, βοηθάμε δηλαδή με τη δημιουργία Ακαδημιών ως προς αυτό το επίπεδο και θα συνεχίσουμε να το κάνουμε.

Παρακολουθώντας κάποιους δείκτες που έχουν να κάνουν με την ψηφιακή ωριμότητα της ελληνικής κοινωνίας, του ελληνικού δημόσιου τομέα, της ελληνικής οικονομίας, βλέπω ότι παρόλο που προχωράμε πολύ γρήγορα, μένουμε πίσω σε όλους αυτούς τους δείκτες στο ευρωπαϊκό περιβάλλον.

“

Το θέμα δεν είναι μόνο να προσελκύσεις τα ταλέντα αλλά και να τα διατηρήσεις. Άρα πρέπει να τα εξελίξεις.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΤΜΗΜΑΤΑ Ο.Ε.Ε

1ο Περιφερειακό Τμήμα Θράκης

oe1pt@oe-e.gr

Μ. Βασιλείου 3 / 69132 Κομοτηνή

Τηλ. 25310-23035/ Fax. 25310-82992

2ο Περιφερειακό Τμήμα Ανατολικής Μακεδονίας

oe2pt@oe-e.gr

Μεραρχίας 14 / 62100 Σέρρες

Τηλ. 23210-67970/ 98127/ Fax. 23210-52062

Γραφείο Καβάλας: Βενιζέλου 34 / 64100 Καβάλα

Τηλ. 2510-232966

oeeam2@otenet.gr

3ο Περιφερειακό Τμήμα Κεντρικής Μακεδονίας

oe3pt@oe-e.gr

Αριστοτέλους 26 / 54623 Θεσσαλονίκη

Τηλ. 2310-275727-8 / Fax. 2310-275728

4ο Περιφερειακό Τμήμα Κεντροδυτικής Μακεδονίας

oe4pt@oe-e.gr

Μαλακούση 10 / 59131 Βέροια

Τηλ. 23310-29111 Fax. 23310-72033

5ο Περιφερειακό Τμήμα Δυτικής Μακεδονίας

oe5pt@oe-e.gr

Κωστή Παλαμά 6 / 50132 Κοζάνη

Τηλ. 24610-27783 Τηλ/ Fax. 24610-37462

6ο Περιφερειακό Τμήμα Ηπείρου

oe6pt@oe-e.gr

Ν. Ζέρβα 28-30 / 45332 Γιάννενα

Τηλ. 26510-70400 Fax. 26510-72194

7ο Περιφερειακό Τμήμα Θεσσαλίας

oe7pt@oe-e.gr

Παπαναστασίου 21/41222 Λάρισα

Τηλ. 2410-531422 Fax. 2410-533123

8ο Περιφερειακό Τμήμα Κεντρικής Στερεάς Ελλάδας

oe8pt@oe-e.gr

Αιινάνων 2, 2ος όροφος/ 35131 Λαμία

Τηλ. 22310-42511 Fax. 22310-38882

9ο Περιφερειακό Τμήμα Ανατολικής Στερεάς Ελλάδας

oe9pt@oe-e.gr

Λ. Χαϊνά 75 & 25ης Μαρτίου / 34132 Χαλκίδα

Τηλ. 22210-60669 Τηλ/ Fax. 22210-80710/80894

10ο Περιφερειακό Τμήμα Βορειοδυτικής Πελοποννήσου

oe10pt@oe-e.gr

Ζαΐμη 21 / 26223 Πάτρα

Τηλ. 2610-221645 Fax. 2610-273767

11ο Περιφερειακό Τμήμα Νοτιοανατολικής Πελοποννήσου

oe11pt@oe-e.gr

Πλ. Κολοκοτρώνη 8 / 22100 Τρίπολη

Τηλ. 2710-233582 / Fax. 2710-225048

12ο Περιφερειακό Τμήμα Δωδεκανήσου

oe12pt@oe-e.gr

Γ. Σεφέρη 8ο Εμπορικό Κέντρο ΜΗΔΙΑ / 85100 Ρόδος

Τηλ. 22410-60193/ 66660 / Fax. 22410-60197

13ο Περιφερειακό Τμήμα Ανατολικού Αιγαίου

oe13pt@oe-e.gr

Ελ. Βενιζέλου 6B / 81100 Μυτιλήνη

Τηλ. 22510-37367 / Fax. 22510-25634

14ο Περιφερειακό Τμήμα Ανατολικής Κρήτης

oe14pt@oe-e.gr

Εθν. Αντιστάσεως 105 / 71306 Ηράκλειο

Τηλ. 2810-223997 / 332837 / 301935 Fax. 2810-224595

15ο Περιφερειακό Τμήμα Δυτικής Κρήτης

oe15pt@oe-e.gr

Μυλωνογιάννη 15Α & Κριάρη, 2ος όροφος / 73135 Χανιά

Τηλ. 28210-94505 / 95001 Fax. 28210-76186

16ο Περιφερειακό Τμήμα Ιονίων Νήσων

oe16pt@oe-e.gr

Σαμαρά 2, 49132 Κέρκυρα

Τηλ. 26610-41148 Fax. 26610-42388

Printeco

Ο συνεργάτης σας
στην επιτυχία!

Η Printeco είναι μια σύγχρονη εταιρεία που παρέχει ολοκληρωμένες υπηρεσίες επικοινωνίας.

Για κάθε σας ανάγκη έχουμε μια πρόταση δημιουργικά ποιοτική, οικονομικά συμφέρουσα, επικοινωνιακά αποτελεσματική.

Design

Έντυπο υλικό, καταχωρήσεις, αφίσες, συσκευασίες, ετικέτες.

Branding

Εταιρική ταυτότητα, λογότυπο, slogan, ονοματοδοσία, κειμενογραφία.

Printing

Εκτυπώσεις offset, ψηφιακές, ασφαλείας, καλλιτεχνικές, ειδικές κατασκευές.

Direct Marketing

Εμφακέλωση, τυποποίηση, διαχείριση δεδομένων, αποστολή.

T: 210 8075 620 • E: sales@printeco.gr • www.printeco.gr

ΦΡΟΝΤΙΔΑ.
ΑΞΙΟΠΡΕΠΕΙΑ.
ΙΣΟΤΗΤΑ.

ΑΝ ΕΝΩΘΟΥΜΕ ΟΛΟΙ ΘΑ ΤΑ ΚΑΤΑΦΕΡΟΥΜΕ*

«Το Χαμόγελο του Παιδιού», έχοντας αναγνωριστεί διεθνώς, με όραμα: το Χαμόγελο κάθε παιδιού, υλοποιεί πανελλαδικά, 365 ημέρες το χρόνο, 24 ώρες την ημέρα, αποτελεσματικές και άμεσες δράσεις για την πρόληψη και αντιμετώπιση συγκεκριμένων φαινομένων που απειλούν τα παιδιά.

Μέχρι σήμερα «Το Χαμόγελο του Παιδιού» έχει στηρίξει περισσότερα από 1.200.000 παιδιά και τις οικογένειές τους. Παιδιά θύματα κάθε μορφής Βίας, Παιδιά θύματα Εξαφάνισης, Παιδιά με προβλήματα Υγείας, Παιδιά που βρίσκονται ή απειλούνται να βρεθούν σε κατάσταση φτώχειας, έχουν βρει λύση.

*Από το ημερολόγιο του Ανδρέα Γαυνόπουλου, 9-11-1995

ΠΑΙΔΙΑ
ΘΥΜΑΤΑ ΚΑΘΕ
ΜΟΡΦΗΣ ΒΙΑΣ

ΠΑΙΔΙΑ
ΘΥΜΑΤΑ
ΕΞΑΦΑΝΙΣΗΣ

ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ
ΥΓΕΙΑΣ

ΠΑΙΔΙΑ ΣΕ
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
ΦΤΩΧΕΙΑΣ

☎ 11040 (αστική χρέωση)

@ info@hamogelo.gr

🌐 www.hamogelo.gr

